

Pranje novca u Republici Hrvatskoj iz perspektive odgovornosti banaka

Lovrić, Vjekoslav Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:714852>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij

Poslovna ekonomija - smjer Računovodstvo i revizija

**PRANJE NOVCA U REPUBLICI HRVATSKOJ IZ
PERSPEKTIVE ODGOVORNOSTI BANAKA**

Diplomski rad

Vjekoslav Ivan Lovrić

Zagreb, rujan 2021.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij
Poslovna ekonomija - smjer Računovodstvo i revizija

PRANJE NOVCA U REPUBLICI HRVATSKOJ IZ
PERSPEKTIVE ODGOVORNOSTI BANAKA
MONEY LAUNDERING IN THE REPUBLIC OF CROATIA
FROM THE PERSPECTIVE OF BANK RESPONSIBILITY

Diplomski rad

Student: Vjekoslav Ivan Lovrić

JMBAG studenta: 0067551133

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Dajana Barbić

Zagreb, rujan 2021.

SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Pranje novca predstavlja ilegalnu, odnosno kriminalnu radnju s kojom se suočava cijeli svijet. Predstavlja radnju putem koje se novac i novčani ekvivalenti usmjeravaju na radnje za koje sredstva nisu namijenjena. Najjednostavnije rečeno pranje novca može se definirati kao prikazivanje sredstava kao da dolaze iz jednog izvora, dok zapravo dolaze iz drugog izvora. Odnosno pranje novca predstavlja „čišćenje“ novca koji je stečen ilegalnim radnjama i njegovo uključivanje u regularni novčani tok u trgovini ili bilo kojem drugom sektoru. Taj se proces odvija kroz tri definirane faze – polaganje, ležanje i integracija. Pranje novca sve je više prisutno u bankarskom sustavu, što se očituje i kroz veliki broj identificiranih slučajeva kroz povijest, ali i u novije vrijeme, zbog čega su stvoreni različiti mehanizmi kojima se nastoji boriti protiv pranja novca. Kroz rad su objašnjeni pojmovi pranja novca i sustava sprječavanja pranja novca, povijesni razvoj problema pranja novca, dok su prikazani i mehanizmi borbe protiv pranja novca, utjecaj ljudskog faktora na mehanizme. Kroz praktične primjere prikazani su načini pranja novca u svijetu te u Republici Hrvatskoj, kao i učinkovitost presuda i izrečenih kazni protiv banaka. Kroz dubinski intervju prikazano je koliko su ljudi iz svijeta financija upoznati sa pojmom pranja novca i načinima borbe protiv te ilegalne radnje.

Ključne riječi: pranje novca, sustav sprječavanja pranja novca, bankarski sektor, procjena rizika

ABSTRACT AND KEYWORDS

Money laundering is an illegal or criminal act that the whole world is facing. It represents an action through which money and cash equivalents are directed to activities for which the funds are not intended. The simple definition says that money laundering can be defined as showing funds as if they come from one source when they come from another source. Money laundering is the "cleansing" of money acquired through illegal activities and its inclusion in the regular cash flow in trade or any other sector. This process takes place through three defined phases - laying, lying down and integration. Money laundering is increasingly present in the banking system, which is reflected in a large number of identified cases throughout history and recent times, which is why various mechanisms have been created to combat money laundering. The paper explains the concepts of money laundering and money laundering prevention systems, the historical development of money laundering problems, the mechanisms of combating money laundering, and the influence of the human factor on the instruments. Practical examples show the ways of money laundering in the world and the Republic of Croatia and the effectiveness of verdicts and fines against banks. The survey showed how familiar people from the world of finance are with the concept of money laundering and ways to combat this illegal activity.

Keywords: money laundering, anti-money laundering, banking sector, risk assessment

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studenta)

Zagreb, 27.9.2021.

(mjesto i datum)

STATEMENT ON THE ACADEMIC INTEGRITY

I hereby declare and confirm by my signature that the final thesis is the sole result of my own work based on my research and relies on the published literature, as shown in the listed notes and bibliography.

I declare that no part of the thesis has been written in an unauthorized manner, i.e., it is not transcribed from the non-cited work, and that no part of the thesis infringes any of the copyrights.

I also declare that no part of the thesis has been used for any other work in any other higher education, scientific or educational institution.

(personal signature of the student)

Zagreb, September 27, 2021

(place and date)

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Metode istraživanja i izvori podataka	2
1.3. Sadržaj i struktura rada.....	2
2. PRANJE NOVCA.....	4
2.1. Pojmovno određenje i povijesni razvoj prakse pranja novca.....	4
2.2. Razlozi pranja novca	7
2.3. Obujam tržišta opranog novca.....	10
3. BANKARSKE PRAKSE SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA	14
3.1. Pregled zakonske regulative koja se odnosi na sprječavanje pranja novca.....	14
3.2. Mehanizmi sprječavanja pranja novca	17
3.3. Trendovi u sprječavanju pranja novca	19
4. ODGOVORNOST BANAKA.....	22
4.1. Bankarska odgovornost u Republici Hrvatskoj.....	22
4.2. Bankarska odgovornost u svijetu	23
4.3. Učinkovitost presuda i izrečenih kazni protiv banaka	26
5. ISTRAŽIVANJE STAVOVA ISPITANIKA O TEMATICI PRANJA NOVCA.....	29
5.1. Podaci i metodologija istraživanja	29
5.2. Rezultati istraživanja	30
5.3. Diskusija.....	37
6. ZAKLJUČAK.....	39
LITERATURA.....	40
POPIS SLIKA	42
POPIS TABLICA.....	43
POPIS GRAFIKONA.....	44
PRILOZI.....	Error! Bookmark not defined.
ŽIVOTOPIS	45

1. UVOD

Globalno su raširene ilegalne radnje u svijetu financija i ekonomije. Jedna od radnji koja se često spominje, kako u povijesti tako i danas, je pranje novca. Pranje novca predstavlja stavljanje novca u regularne novčane tokove kroz kriminalne ili ilegalne radnje i ilegalne novčane tokove. Također se može objasniti kao prikazivanje novca koji dolazi iz izvora A kao da dolazi iz izvora B, odnosno nastoji se zatajiti porijeklo novca koji će se koristiti ili se koristio u ilegalnim radnjama. Pranje novca se odvija iz brojnih razloga, dok se najčešće spominju stjecanja luksuznih stvari, ostvarivanja financijskih investicija ili poslovnih investicija, krijumčarenja droga i drugih opojnih sredstava i slično. Uz navedene pojmove često se vežu off-shore tvrtke i bankarski sektor.

Tri su koraka koja definiraju pranje novca – ulaganje, prikrivanje i integracija, gdje se posljednjim korakom zadovoljavaju ciljevi osoba koje vrše pranje novca. Bankarski sektor povezan je sa sva tri koraka, gdje se najviše povezuje sa ulaganjem i prikrivanjem, odnosno ta su dva koraka usko vezana za bankarski sektor. Iz tih razloga bankarski sektor ima veliku odgovornost i treba pridavati veliku pažnju pranju novca i tržištu opranog novca.

Ukoliko se društvo odluči izvještavati po jednoj skupini standarda, dužno je pridržavati se svih zahtjeva i svih promjena kada do njih dođe. Kada se društvo odluči za jedne standarde, ono je u mogućnosti kasnije promijeniti svoje standarde izvještavanja, odnosno ukoliko društvo određeno razdoblje izvještava po nacionalnim, u nekom od budućih perioda ono se može odlučiti i prijeći na izvještavanje po međunarodnim standardima. U tom slučaju dolazi do velikog broja promjena u samom izvještavanju i izgledu financijskog položaja. Iz tog razloga kroz povijest se u bankarskom sektoru razvijao mehanizam obrane, tj. mehanizam sprječavanja pranja novca. Često se spominje koncept tri linije obrane, ali bez obzira na sve prisutne mehanizme, pojava pranja novca je i dalje prisutna te i napreduje s razvojem tehnologije. Kako globalno, tako je i lokalno u Republici Hrvatskoj prisutna ilegalna radnja, zbog čega je propisan i Zakon, kao i Ured za sprječavanje pranja novca. Sve prethodno navedeno detaljno je definirano i objašnjeno u nastavku diplomskog rada.

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet istraživanja diplomskog rada je pranje novca te odgovornost banaka na području pranja novca, odgovornost banaka u Republici Hrvatskoj, mehanizmi sprječavanja pranja novca

te dubinski intervju proveden s ciljem utvrđivanja koliko su zaposlenici u bankarskom sektoru upoznati s pojmom te mehanizmom pranja novca i politikama banaka u kojima su zaposleni. U radu je također prikazan i razvoj tržišta pranja novca kroz povijest te praktični primjeri koji su se u prošlosti dogodili, kako u svijetu tako i u Republici Hrvatskoj.

Ciljevi rada su objasniti pojam pranja novca, tržište opranog novca, mehanizme kojima se bankarski sustav bori protiv pranja novca, zakonske odredbe u Republici Hrvatskoj, tijela koja su zadužena za borbu protiv pranja novca. Također, cilj rada je i kroz praktične primjere utvrđenih slučajeva pranja novca prikazati kako se oni dogode, što izazivaju u ekonomiji i svijetu financija te koje su kazne odabranim slučajevima. Kroz provedeni dubinski intervju cilj je dati doprinos radu kroz zaključke izvučene iz dobivenih rezultata istraživanja.

1.2. Metode istraživanja i izvori podataka

Za izradu diplomskog rada korišteni su i primarni i sekundarni podaci. Primarni podaci su podaci prikupljeni provedenim dubinskim intervjuom, dok su kao sekundarni izvori podataka korištene najvećim dijelom knjige, znanstveni i stručni radovi iz područja bankarstva, ekonomije i financija. Potrebni podaci za izradu rada korišteni su i sa drugih provjerenih Internet izvora.

Pri izradi rada korištene su različite metode, gdje su najviše korištene metode deskripcije, kompilacije te metoda intervjuja i analize. Metodom deskripcije definirani su i opisani pojmovi pranja novca i usko vezani pojmovi. Kompilacijom se kroz citiranje navoda drugih autora nastoji dati značaj promatranoj temi diplomskog rada. Metodom analize doneseni su jednostavniji zaključci iz složenijih prikaza i razmišljanja o tematici rada. Metoda intervjuja se odnosi na provedeni dubinski intervju s ciljem znanstvenog doprinosa radu.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od šest dijelova. Prvi dio diplomskog rada je uvod u rad, gdje je objašnjen i definiran predmet diplomskog rada, kao i cilj rada, zatim su definirane metode istraživanja i izvori korištenih podataka pri izradi rada te sadržaj i sama struktura diplomskog rada.

U drugom poglavlju rada definiran je pojam pranja novca, njegovo pojmovno određenje, povijesni razvoj prakse pranja novca. Navedeni su i objašnjeni razlozi pranja novca te je definirano tržište pranja novca te obujam tog tržišta i njegova moć.

Treće poglavlje definira bankarske prakse sprječavanja pranja novca, regulativu sprječavanja pranja novca, navodi i objašnjava koji mehanizmi sprječavanja pranja novca postoje, njihov razvoj kroz povijest kao i utjecaj ljudskog faktora na proces sprječavanja pranja novca. Pored toga, prikazani su trendovi u sprječavanju pranja novca.

U četvrtom poglavlju rad je fokusiran na odgovornost banaka u području pranja novca, gdje je najveća pažnja stavljena na bankarsku odgovornost u Republici Hrvatskoj. Prikazani su praktični primjeri identificiranih slučajeva pranja novca, kako u Republici Hrvatskoj, tako i u svijetu, nakon čega je kao zaključak poglavlja prikazana učinkovitost presuda i izrečenih kazni protiv banaka koje su optužene za pranje novca.

U petom poglavlju prikazani su rezultati dubinskog intervjua provedenog s ciljem istraživanja koliko ispitanici poznaju pojam pranja novca te koliko su upoznati s mehanizmima borbe protiv pranja novca, kao i činjenice koliko su upoznati s politikama njihovih banaka vezano za pranje novca. Prikazani su rezultati, odnosno po pojedinom pitanju nakon čega su izvučeni zaključci provedenog istraživanja.

Posljednje, odnosno šesto, poglavlje je zaključak u kojem su izneseni zaključci proizašli iz istraživanja te završna razmišljanja o samoj tematici rada. Nakon zaključka slijede popisi literature korištene pri izradi rada, slika, tablica, priloga te kratki životopis autora.

2. PRANJE NOVCA

Pranje novca je, prije svega, ilegalna radnja kojom se nastoji prikriti pravi trag novca stavljenog u regularne novčane tokove. Brojne su definicije pranja novca, kao i stručni i znanstveni radovi na tu temu. U nastavku ovog poglavlja definiran je pojam pranja novca, prikazan je razvoj prakse pranja novca kroz povijest. Pored toga, objašnjeni su razlozi zbog koji se pranje novca odvija, kao i obujam tržišta opranog novca.

2.1. Pojmovno određenje i povijesni razvoj prakse pranja novca

Pranje novca je ilegalna ili kriminalna radnja, koja je globalno prisutna. Brojni su autori i istraživači dali svoje definicije i viđenje pojma pranja novca. Kroz povijest se i sama definicija nadograđivala. Prema Bejaković (1997) „pranje novca općenito podrazumijeva rješavanje, pretvaranje ili čišćenje novca stečenog kriminalnim aktivnostima (najčešće trgovinom droge), njegov prijelaz preko međunarodnih granica (ponajviše povratak u zemlje gdje je droga proizvedena) i ponovno uključivanje tog novca u regularne novčane tokove. (...) Pranjem novca osim što uvelike podrija slobodno tržišno gospodarstvo, narušava i demokratsku političku strukturu i političku stabilnost zemlje.“ Katušić-Jergović (2007) pranje novca definira kao „postupak koji nastoji novac koji dolazi iz izvora A prikazati kao da dolazi iz izvora B.“ Jednu od novijih definicija pranja novca dali su Palijaš, Hržina i Biluš (2017) koji pod pranjem novca podrazumijevaju „pretvaranje tzv. „prljavog“ novca ili druge ostvarene imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom ili drugim protuzakonitim radnjama koje su obuhvaćene pojmom tzv. glavnog odnosno predikatnog kaznenog djela u „čisti“ novac odnosno u prividno legalno ostvarenu imovinsku korist. Takav novac odnosno imovinska korist nakon toga se može upotrijebiti i koristiti kao legalan u bankovnim, trgovačkim, kupoprodajnim, investicijskim, poduzetničkim i drugim gospodarskim aktivnostima ili načinima ulaganja.“

Republika Hrvatska je propisala Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, o kojem će biti više riječi u nastavku diplomskog rada, prema kojem se pranjem novca smatraju sljedeće aktivnosti:

- „zamjena ili prijenos imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti, u svrhu skrivanja ili prikrivanja

nezakonitoga podrijetla imovine ili pomaganja u bilo kojoj osobi koja je uključena u počinjenje takve aktivnosti u izbjegavanju pravnih posljedica djelovanja te osobe,

- skrivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, prava povezanih s vlasništvom ili vlasništva imovine, kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti,
- stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine ako se zna, u vrijeme primitka, da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti ili
- sudjelovanje u počinjenju, udruživanje radi počinjenja, pokušaj počinjenja i pomaganje u počinjenju, poticanje, savjetovanje i olakšavanje ostvarenja bilo koje od aktivnosti navedene u točkama 1., 2. i 3. ovog stavka“ (Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, NN 108/17, 39/19, čl. 3)

Pranje novca se spominje od davne povijesti, a prvo pravo pranje novca povezuje se s talijanskom mafijom. Cindori (2015) ističe kako su „prvi počeci pranja novca zasigurno povezani su s Alphonse Caponeom, kriminalcem koji je tridesetih godina prošlog stoljeća vodio posao vrijedan 100 miliona dolara prihoda godišnje. (...) Povezuje ga se sa stotinama javnih praonicama rublja u Caponeovom vlasništvu, otvorenih u Chicagu i okolici. (...) Od 1920. do 1930. Capone je ulagao novac mafije u lance pizzerija, restorana i casina na Kubi. Uspješno je provodio svoje planove i širio posao zahvaljujući lokalnim vlastima i potkupljivim ministrima s kojima je dijelio zaradu. Kasnije je novac prebacio u Švicarsku čije je zakonodavstvo u to vrijeme dozvoljavalo bogatim ljudima sakrivanje novca na sigurno. Capone je na kraju osuđen zbog neplaćanja poreza, međutim njegova osuda ukazuje da nezakonito poslovanje nije samo po sebi dovoljno. (...) Iako je SAD prednjačio u legislativi vezanoj za pranje novca, nije bilo velikih pomaka sve do sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća kada je popularnost kokaina učinila Floridu svjetskim centrom aktivnosti pranja novca. Nezakonita prodaja i trgovina drogom utrla je put prvoj Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv nezakonite prodaje opojnih droga i psihotropnih tvari donesenoj u Beču 1988., kao prvom sveobuhvatnom međunarodnom sporazumu za kažnjavanje pranje novca.“

Pranje novca odvija se kroz tri utvrđena koraka ili faze, a to su:

- faza polaganja (placement),
- faza ležanja (layering) te
- faza integracije ili prožimanja (integration).

Prvi korak je dakle faza polaganja, koja predstavlja početno stavljanje ili ubacivanje novca u financijski sustav odnosno u novčane tokove. Odnosno „riječ je o prvom dijelu procesa, kad se sredstva, a to je najčešće gotov novac, ubacuju u financijski sustav ili se koriste kao sredstvo plaćanja pri nabavi različitih vrijednosti. To je ključna, najvažnija faza za detekciju prljavog novca, budući da je tada najlakše otkriti prirodu i porijeklo sredstava. U kriminalnim poslovima uobičajeno se i u pravilu koristi gotovina (bilo da je riječ o manjim iznosima – kod ulične prodaje droge, prostitucije, šverca ljudi i sl., ili pak o većim iznosima – kao npr. kod prodaje većih količina droge, naoružanja, korupcije, razbojništava), dakako upravo zato da bi se izbjeglo identificiranje subjekata koji sudjeluju u takvom poslu.“ (Katušić-Jergović, 2007: 622)

Faza ležanja, ili na engleskom layering, je faza unutar koje „izvođenjem niza složenih transakcija sredstva se plasiraju u financijske tokove, čime se nastoji prikriti nezakoniti izvor sredstava ili vlasnika sredstava. U ovoj fazi otkrivanje „prljavog“ novca je otežano.“ (Palijaš, Hržina i Biluš, 2017: 6)

Posljednji korak je faza integracije ili prožimanja, gdje se prljavi novac integrira u legitimnim sredstvima. U ovoj je fazi otkrivanje prljavog novca jako teško ili gotovo nemoguće, obzirom da se novac integrira sa regularnim novčanim tokovima, odnosno sa „čistim“ novcem i novčanim sredstvima.

Metode pranja novca razvijale su se kroz povijest, gdje su razvojem tehnologije i same metode napredovale. Palijaš, Hržina i Biluš (2017) kao najčešće korištene metode pranja novca ističu:

- „višestruke transakcije,
- Fiktivna trgovačka društva (tzv. shell companies),
- Kockarnice,
- Nominalni predstavnici,
- Strukturiranje,
- Kupovina gotovim novcem i
- Otkup valute.“

Višestruke transakcije su zapravo metoda gdje osoba koja nastoji prati novac, vrši veliki broj transakcija istim novcem, odnosno novčanim sredstvima kako bi se na kraju izgubio trag odnosno kako bi se zakompliciralo praćenje novca puštenog u tokove. *Fiktivna trgovačka društva* najčešće

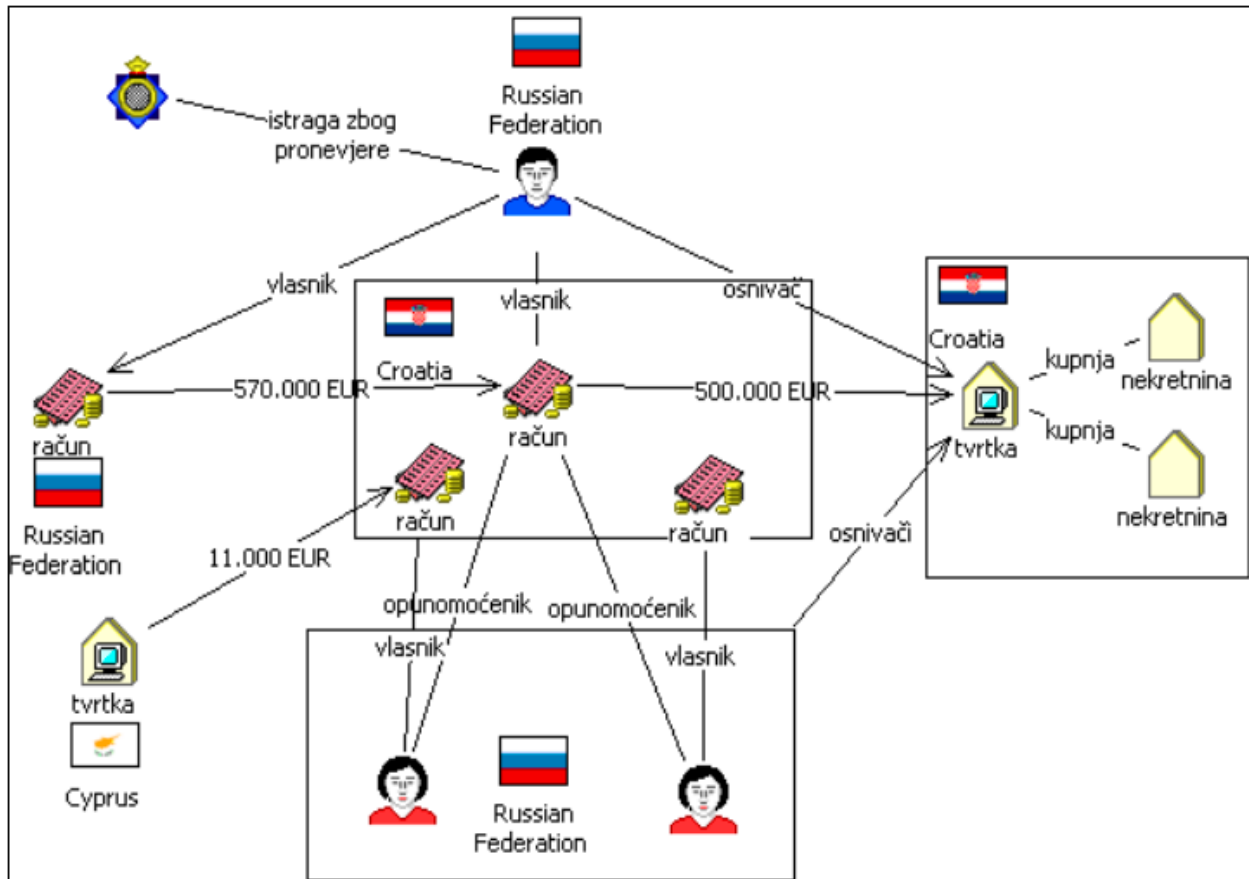
predstavljaju metodu gdje se fiktivnim društvima uplaćuje novac za usluge koje nikada nisu pružene ili proizvode koji zapravo nikad neće biti isporučeni, odnosno vrši se plaćanje nepostojećih usluga ili proizvoda. Kada je riječ o *kockarnicama* i metodi *otkupa valute*, slična je metoda pranja novca. Npr. u kockarnicama se dolazi s opranim novcem koji se mijenja za čipove, nakon čega se ponovno ti čipovi pretvaraju u novac i on se deponira na račun neke treće osobe. Slično je i sa metodom otkupa valute, gdje se ilegalno stečenim novcem kupuje druga valuta i zatim se sredstva deponiraju na račune drugih pravnih ili fizičkih osoba. *Strukturiranje* je zapravo stvaranje, odnosno pripremanje većeg broja različitih transakcija, kako se ne bi privlačila pažnja s jednom ogromnom transakcijom ili većim brojem istih ili identičnih transakcija. Najčešće korištena metoda je metoda poznata kao *nominalni predstavnici*. Nominalni predstavnici podrazumijevanju korištenje treće osobe – obitelj, prijatelj, supružnik, poslovni kolega, koji ili nisu poznati javnosti ili su poznati kao osobe od povjerenja, gdje te osobe provode transakcije u ime osobe koja želi izvršiti ilegalnu radnju.

Koji su najčešći razlozi pranja novca i s čime se ono povezuje, definirano je i objašnjeno je u sljedećem podnaslovu.

2.2. Razlozi pranja novca

Iako se može zaključiti kako je osnovni razlog pranja novca stjecanje imovinske koristi pojedinca ili grupe ljudi, bitno je istaknuti činjenicu kako se uz pojam pranja novca najčešće veže pojam financiranja terorizma. Kada je riječ o ostvarivanju imovinske koristi, prikrivanjem porijekla novca ostvaruju se kupovine luksuznih dobara, nekretnina, izvlačenje novca iz fiktivnih društava i slično. Prije nego se fokus stavi na financiranje terorizma, kroz nekoliko praktičnih primjera potencijalnih slučajeva pranja novca, u nastavku je prikazano kako se dolazi do imovinske koristi. Slikom 1 prikazana je aktivnost pranja novca.

Slika 1: Primjer pranja novca kroz kupnju nekretnina

Izvor: Ured za sprječavanje pranja novca (2020). Godišnje izvješće o radu Ureda za 2019. godinu

Hrvatski Ured za sprječavanje pranja novca dobio je obavijest inozemne financijsko-obavještajne jedinice o mogućem postupku prijave, odnosno pranja novca u Republici Hrvatskoj. Riječ je o slučaju gdje su državljani Rusije u Republici Hrvatskoj ostvarili kupnju nekretnina ilegalnim radnjama. Kako je opisano u Godišnjem izvješću o radu Ureda za 2019. godinu „operativnom analizom od strane Ureda utvrđeno je da ruski državljani imaju otvoren račun u banci u RH na koji je, sa svog računa otvorenog u Rusiji, doznačio iznos od najmanje 570.000,00 eura. Po njegovom računu punomoć za raspolaganje sredstvima imaju dvije ruske državljanke koje u istoj banci imaju otvorene račune na svoja imena. Na jedan od računa koji je otvoren na ime jedne od ruskih državljanke zaprimljene su uplate iz Cipra u najmanjem iznosu od 11.000,00 eura. Osim računa u banci isti ruski državljani su u RH osnovali tvrtku na čiji račun je ruski državljani sa svog računa otvorenog u banci u RH uplatio iznos od 500.000,00 eura. Kao osnova plaćanja na račun tvrtke ruski državljani je naveo ugovor o kreditu. Daljnjom operativnom analizom utvrđeno je da je

tvrtka kupila dvije nekretnine, a sredstva kojima je platila nekretnine potječu od uplata s računa ruskog državljana.“ Na taj način su pojedinci ostvarili imovinsku korist kroz ilegalnu radnju pranja novca.

Brojni su primjeri ostvarivanja imovinske koristi, ali ono što predstavlja definitivno veću brigu globalno je pranje novca s ciljem financiranja terorizma. „Terorizam je prijetnja nacionalnoj sigurnosti i cijelom sustavu globalne sigurnosti. Međunarodni terorizam postaje sve rasprostranjeniji, kompleksniji, ambiciozniji u ciljevima te pogubniji za zaštićene vrijednosti i slobode pojedinaca u državama suvremene liberalne demokracije. Financiranje terorizma kao globalni i sigurnosni problem cijele međunarodne zajednice ugrožava vrijednosti zaštićene međunarodnim pravom. Pojam financiranja u teoretskim razmatranjima i u zakonskoj regulativi zemalja se često zajedno spominje s fenomenom pranja novca. Korištenje dobrotvornih organizacija, neprofitnog sektora, donacije individualaca i poduzeća, otmice, krađa i nezakonita prodaja umjetnina, postojanje fiktivnih računa, organiziranog kriminala te narkoterorizma, trgovine drogom i umjetninama, neki su od načina koji terorističkim organizacijama služe za prikupljanje znatnih količina financijskih sredstava.“ (Glavina, Šimić Banović, 2017: 41) Sukladno tome razvijale su se i brojne politike i zakonske odredbe, konvencije i slični akti kojima se nastojalo smanjiti prostor za pranje novca i financiranje terorizma. Šušnjara (2017) smatra kako je terorizam „postao kulturalni simbol straha te je samim time postao referentni okvir za evaluaciju bilo kakvih drugih oblika ugroze ljudskoj sigurnosti.“

Veliku ulogu u borbi protiv financiranja terorizma ima međunarodna organizacija FATF (Financial Action Task Force) ili Grupa za financijsku akciju protiv pranja novca. Grupa je osnovana 1989. godine od strane G7 zemalja. Kroz vrijeme se utjecaj Grupe širio i povećavao, a oni su radili na unaprjeđenju svojih ciljeva. Poseban utjecaj na njihovo djelovanje imao je nesretni događaj 11. rujna 2001. godine kada je izvršen napad na New York i Washington.

Prema Cindor (2015) „Samo sedam dana nakon napada na New York i Washington, 30. listopada 2001. FATF je izdao osam Specijalnih preporuka izrađenih u cilju suprotstavljanja financiranja terorizma kojima se osnažuju postojeće mjere predviđene Konvencijom UN za suzbijanje financiranja terorizma: određivanje financiranja terorizma kaznenim djelom i zamrzavanje imovine terorista. Nadalje, sadržajno su usmjerene na tri glavna kanala koje teroristi koriste za premještanje svojih sredstva: alternativni sustavi prijenosa ili doznake novca, transfer novca

elektronskim putem i neprofitne organizacije.“ Iz svih tih spomenutih razloga, tržište novca se sve više širilo i razvijalo. U nastavku je riječ o obujmu tržišta opranog novca.

2.3. Obujam tržišta opranog novca

Prema podacima sa službene stranice Europol-a „Ured Ujedinjenih naroda za droge i kriminal (UNODC) procjenjuje da se svake godine opere između 2 i 5% globalnog BDP -a. To je između 715 milijardi i 1,87 bilijuna eura godišnje.“ (Europol, 2021)

Obzirom kako se diplomski rad fokusira na područje Republike Hrvatske, u ovom je poglavlju izvršen prikaz statističkih podataka za Republiku Hrvatsku. Tablično su prikazani podaci za razdoblje od 2017. do 2019. godine, obzirom da su to posljednje dostupni podaci Ureda za sprječavanje pranja novca.

Tablica 1: Ključni pokazatelji o radu Ureda za sprječavanje pranja novca u Republici Hrvatskoj za 2017. godinu

Ključni pokazatelji o radu Ureda	1.1. - 31.12.2017
Broj otvorenih predmeta sa sumnjom na pranje novca i financiranje terorizma	479
Broj slučajeva dostavljenih nadležnim tijelima i inozemnim financijsko-obavještajnim jedinicama na daljnje postupanje i procesuiranje	241
Broj dostavljenih slučajeva sa sumnjom na pranje novca	230
Broj dostavljenih slučajeva sa sumnjom na financiranje terorizma	11
Broj dopuna u slučajevima pranja novca i financiranja terorizma	87
Ukupan broj izvješća o analitičkim obradama	328
Broj analiziranih i analitički obrađenih transakcija u slučajevima dostavljenim nadležnim tijelima	5203
Broj sudionika fizičkih i pravnih osoba u operativnim analizama sumnjivih transakcija dostavljenih nadležnim tijelima	1242
Broj izdanih naloga bankama za privremenom odgodom obavljanja sumnjivih transakcija	41
Ukupna vrijednost sumnjivih transakcija čije je obavljanje privremeno odgođeno po nalogu ureda	10,7 mil HRK
Broj izdanih naloga bankama za stalno praćenje financijskog poslovanja stranke	3

Izvor: Izrada autora prema podacima Ureda za sprječavanje pranja novca

Od podataka navedenih u tablici 1 za 2017. godinu, bitno je istaknuti ukupnu vrijednost sumnjivih transakcija čije je obavljanje privremeno odgođeno po nalogu ureda koja je iznosila 10,7 milijuna kuna. Taj je podatak bitno istaknuti zbog sljedeće dvije tablice, gdje su prikazani podaci za 2018. i 2019. godinu te usporedbe vrijednosti.

Tablica 2: Ključni pokazatelji o radu Ureda za sprječavanje pranja novca u Republici Hrvatskoj za 2018. godinu

Ključni pokazatelji o radu Ureda	1.1. - 31.12.2018
Broj otvorenih predmeta sa sumnjom na pranje novca i financiranje terorizma	486
Broj slučajeva dostavljenih nadležnim tijelima i inozemnim financijsko-obavještajnim jedinicama na daljnje postupanje i procesuiranje	281
Broj dostavljenih slučajeva sa sumnjom na pranje novca	275
Broj dostavljenih slučajeva sa sumnjom na financiranje terorizma	6
Broj operativnih analiza sumnjivih transakcija dostavljenih nadležnim tijelima i inozemnim financijsko-obavještajnim jedinicama na daljnje postupanje i procesuiranje	331
Broj analiziranih transakcija u operativnim analizama sumnjivih transakcija dostavljenih nadležnim tijelima	5559
Broj sudionika fizičkih osoba u operativnim analizama sumnjivih transakcija dostavljenih nadležnim tijelima	626
Broj sudionika pravnih osoba u operativnim analizama sumnjivih transakcija dostavljenih nadležnim tijelima	430
Broj izdanih naloga bankama za privremenom odgodom obavljanja sumnjivih transakcija	80
Ukupna vrijednost sumnjivih transakcija čije je obavljanje privremeno odgođeno po nalogu ureda	79,4 mil HRK
Broj izdanih naloga bankama za stalno praćenje financijskog poslovanja stranke	97

Izvor: Izrada autora prema podacima Ureda za sprječavanje pranja novca

U odnosu na 2017. godinu, u 2018. godini zabilježeni su značajniji podaci, odnosno veći broj otvorenih predmeta, ali posebice je bitno istaknuti porast vrijednost sumnjivih transakcija, gdje je sa 10 milijuna u 2017. godini, iznos u 2018. godini bio 79,4 milijuna kuna, što je značajno veći iznos. Također je porastao i broj izdanih naloga za stalno praćenje financijskog poslovanja stranke, broj dostavljenih slučajeva sa sumnjom na pranje novca broj, kao i broj analiziranih transakcija dostavljenih nadležnim tijelima.

Tablica 3: Ključni pokazatelji o radu Ureda za sprječavanje pranja novca u Republici Hrvatskoj za 2018. godinu

Ključni pokazatelji o radu Ureda	1.1. - 31.12.2019
Broj otvorenih predmeta sa sumnjom na pranje novca i financiranje terorizma	479
Broj slučajeva dostavljenih nadležnim tijelima i inozemnim financijsko-obavještajnim jedinicama na daljnje postupanje i procesuiranje	250
Broj dostavljenih slučajeva sa sumnjom na pranje novca	243
Broj dostavljenih slučajeva sa sumnjom na financiranje terorizma	7
Broj operativnih analiza sumnjivih transakcija dostavljenih nadležnim tijelima i inozemnim financijsko-obavještajnim jedinicama na daljnje postupanje i procesuiranje	303
Broj analiziranih transakcija u operativnim analizama sumnjivih transakcija dostavljenih nadležnim tijelima	3078
Broj sudionika fizičkih osoba u operativnim analizama sumnjivih transakcija dostavljenih nadležnim tijelima	599
Broj sudionika pravnih osoba u operativnim analizama sumnjivih transakcija dostavljenih nadležnim tijelima	571
Broj izdanih naloga bankama za privremenom odgodom obavljanja sumnjivih transakcija	35
Ukupna vrijednost sumnjivih transakcija čije je obavljanje privremeno odgođeno po nalogu Ureda	30,8 mil HRK
Broj izdanih naloga bankama za stalno praćenje financijskog poslovanja stranke	18

Izvor: Izrada autora prema podacima Ureda za sprječavanje pranja novca

U odnosu na 2018. godinu, kada je zabilježen rast brojki u odnosu na prethodnu godinu, u 2019. godini zabilježen je manji broj svih pokazatelja, odnosno podataka. Značajno je manja vrijednost sumnjivih transakcija čije je obavljanje bilo privremeno odgođeno po nalogu Ureda, a u 2019. godini ona je iznosila 30,8 milijuna kuna, što je za 48,6 milijuna manje nego 2018. godine. Broj analiziranih transakcija u operativnim analizama sumnjivih transakcija dostavljenih nadležnim tijelima značajno je manji nego godinu ranije. Iako je pozitivan trend u odnosu na godinu ranije, ovi su pokazatelji i dalje značajni i kritični za malo tržište kao što je Republika Hrvatska.

Republiku Hrvatsku je tijekom 2019. godine potresla jedna od najvećih afera vezana za pranje novca, kada je članica UniCredit Grupe – Zagrebačka Banka povezana sa slučajem pranja novca te dobila kaznu od 33 milijuna kuna, koja je kasnije smanjena na 22 milijuna, ali i dalje predstavlja

značajan iznos te je definitivno jedna od većih afera u hrvatskom bankarskom sustavu u posljednje vrijeme. O samoj prijeviri više je rečeno u poglavlju 4, gdje su detaljnije opisani ti događaji i što je sve otkriveno te koje su posljedice otkrivenog pranja novca.

U nastavku diplomskog rada, odnosno u narednom poglavlju, bit će riječi o bankarskim praksama sprječavanja novca, mehanizmima sprječavanja novca te što sve utječe na te mehanizme.

3. BANKARSKE PRAKSE SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA

Banke kao najveći subjekti financijskog sustava, te ključni posrednici na financijskom tržištu snose i najveću odgovornost za prevenciju aktivnosti sprječavanja pranja novca te je stoga njihove prakse i aktivnosti moguće smatrati ključnima u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma. Prakse koje banke koriste u sprječavanju pranja novca biti će objašnjene u nastavku diplomskog rada. Osim praksi koje banke koriste u svom djelovanju u nastavu rada bit će izložena i najvažnija međunarodna i domaća regulativa s najvećim naglaskom na Hrvatski Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma koji nosi centralnu ulogu u navedenom sustavu i aktivnostima. Osim trenutnih praksi dodatna pozornost bit će posvećena i trendovima s kojima se institucije susreću u aktivnostima sprječavanja pranja novca.

3.1. Pregled zakonske regulative koja se odnosi na sprječavanje pranja novca

Kao podloga za bankarske prakse sprječavanja pranja novca služi zakonska regulativa čiji nastanak i struktura će biti prikazani u nastavku poglavlja. Prema Cindori (2015) „svijest o veličini i rastu nezakonite proizvodnje, potražnje i prometa opojnih droga osnovni je poticaj za koordinirane međunarodne akcije protiv pranja novca i razvoj najboljih praksi u bankarskom sektoru pa je tako i nastala Konvencija ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari koja se smatra prvim sveobuhvatnim međunarodnim sporazumom koji traži aktivno poduzimanje preventivnih i represivnih mjera za pranje novca.“

S obzirom na to da je Republika Hrvatska članica Europske unije i Vijeća Europe kao takva obvezna je poštivati europska pravila na tom području. Vijeće Europe prema Cindori (2015) „u svojoj Preporuci R (80) 10 postavlja temeljne pravne regulative u suzbijanju pranja novca gdje se od banaka traži obvezna identifikacija vlastitih klijenata i suradnja s ostalim institucijama na navedenom području.“

Kao jedna od važnih organizacija u međunarodnoj borbi u suzbijanju pranja novca spominje se i Financial Action Task Force (FATF) koja je prema informacijama s vlastitih službenih stranica (2021) globalni pas čuvar u aktivnostima sprječavanja pranja novca koji je aktivan u više od 200 zemalja te ima razvijene preporuke i standarde koje osiguravaju globalni odgovor za prevenciju organiziranog kriminala, korupcije i terorizma. Posebnu važnost navedenoj organizaciji daje

činjenica da je osnovana od grupe G-7 koja predstavlja sedam najrazvijenijih zemalja svijeta koje su na svom samitu u Parizu 1989. uspostavile suradnju i osvijestile prijetnje bankarskom sustavu i financijskim institucijama. FATF trenutno broji 39 zemalja članica.

Nakon prethodno navedenih organizacija i akata koje „predstavljaju temelj sustavnog suzbijanja pranja novca potrebno je navesti i Direktivu 91/308/EEC o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca koja je svojim odredbama uokvirila međunarodnu praksu i postavila kriterije u zaštiti financijskih i nefinancijskih društava od posljedica koje nastaju nezakonitim radnjama. Navedena Direktiva omogućuje zemljama koje sudjeluju u funkcioniranju Europske Ekonomske zajednice (prethodnica EU) zajedničko tržište koje pospješuje uspješnost organiziranog kriminala. Prema Savona (2000) najvažniji ciljevi navedene direktive su da države članice od 1. siječnja 1993 u svoj legislativni okvir uvedu zabranu pranja novca te ojačati suradnju između država članica u predmetima koji se odnose na pranje novca, posebna važnost se pridaje razmjeni informacija i zaštiti prikupljenih podataka koji su dostavljeni u dobroj vjeri.“ (Cindori, 2015)

Kada je u pitanju domaće zakonodavstvo Hrvatska narodna banka (2021) na svojim mrežnim stranicama navodi kako je pravni okvir sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj definiran Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, a u Kaznenom zakonu je definirano pranje novca, financiranje terorizma i druga povezana kaznena djela, dok se različitim pravilnicima detaljnije propisuje provedba Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma. Nadalje, Hrvatska narodna banka (2021) navodi da se nacionalna procjena rizika ažurira svake četiri godine, obuhvaća institucionalnu strukturu i postupke svakog dionika s rezultatom koji pokazuje njegovu ukupnu izloženost i ranjivost u vezi pranja novca i financiranja terorizma, a na temelju rezultata Nacionalne procjene rizika donosi se Akcijski plan za smanjenje identificiranih rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj te se u obzir uzima Nadnacionalna procjena rizika i preporuke Europske komisije.

Kao najvažnije točke Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 108/17, 39/19) (u daljnjem tekstu Zakon), jesu definicija nacionalne procjene rizika od pranja novca i financiranja terorizma kojom se procjenjuju prijetnje i ranjivosti od pranja novca i financiranja terorizma koja je rezultat međuinstitucionalne suradnje. Nadalje, Zakonom se definiraju mjere radnje i postupci koje poduzimaju obveznici radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca. Pa je tako

definirano da svaki obveznik mora imenovati ovlaštenu osobu i zamjenu ovlaštene osobe za provođenje Zakona, nadalje svaki obveznik mora izraditi procjenu rizika od pranja novca te na temelju iste uspostaviti politike, kontrole i postupke za smanjivanje i upravljanje rizicima od pranja novca. Nadalje, propisane su mjere dubinske analize stranke kojima se utvrđuje identitet stranke na temelju prikupljenih podataka ili informacija iz vjerodostojnih i neovisnih izvora. Posebno je istaknuto na koji način se provode mjere dubinske analize te koje podatke obveznik mora prikupiti za fizičke i pravne osobe. Posebnu pozornost Zakon daje definiciji stvarnog vlasnika stranke kako bi se utvrdilo tko je fizička osoba koja kontrolira stranku ili u čije ime se provodi transakcija te se definira osnivanje, ustroj i vođenje registra stvarnih vlasnika. Također u dijelu koji se odnosi na dubinsku analizu klijenata posebna pozornost se pridaje politički izloženim osobama koje predstavljaju poseban rizik od korupcije i pranja novca. Pa su tako politički izložene osobe definirane na sljedeći način: „Politički izložena osoba je svaka fizička osoba koja djeluje ili je u proteklih najmanje 12 mjeseci djelovala na istaknutoj javnoj dužnosti u državi članici ili trećoj državi, uključujući i članove njezine uže obitelji i osobe za koje je poznato da su bliski suradnici politički izložene osobe.“ (Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 108/17, 39/19))

U Zakonu se kao „politički izložene osobe ističu visoki državni dužnosnici (npr. predsjednici država, vlada, ministri i slično), članovi zakonodavnih tijela, članovi upravnih tijela političkih stranaka, suci sudova protiv čijih odluka nije moguće koristiti pravne lijekove, članovi savjeta središnjih banaka, veleposlanici, članovi upravnih i nadzornih odbora državnih poduzeća, osobe na rukovodećim funkcijama u međunarodnim, te čelnici jedinica lokalne i regionalne samouprave. „(Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 108/17, 39/19))

Zakon propisuje i određena ograničenja prilikom poslovanja sa strankama gdje se zabranjuje poslovati s anonimnim računima i pružati anonimne proizvode uključujući i račune koji glase na lažna imena ili nazive te zabranjuje održavanje odnosa sa fiktivnim bankama. Također propisana su i ograničenja u poslovanju s gotovinom gdje Članak 55. Zakona (NN 108/55) izričito zabranjuje primanje gotovinskog plaćanja u vrijednosti od 75 tisuća kuna ili više svim pravnim ili fizičkim osobama koje obavljaju djelatnost u Republici Hrvatskoj – jedini izuzetak su priređivači igara na sreću koji su obveznici Zakona, a ostale transakcije se moraju obaviti preko transakcijskog računa otvorenog kod kreditne institucije.

Važan dio zakona predstavljaju i odredbe o obavještanju Ureda za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma (u daljnjem tekstu Ured) o transakcijama za koje je naznačeno da se informacije Uredu dostavljaju bez odgode. Također Zakon propisuje i organizaciju sustava sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma kod obveznika gdje su u člancima 66. – 72. (NN 108/77, 39/19) propisane obveze koje se odnose na adekvatne kadrovske uvjete koja uključuje edukaciju i svijest djelatnika, zatim propisivanje procedura i pravilnika, imenovanje ovlaštene osobe za provedbu zakona kod obveznika, te obvezno provođenje unutarnje revizije sustava sprječavanja pranja novca. Navedenim člancima propisane su odgovornosti i dužnosti Uprave koja je ključna za provedbu Zakona i osiguranje uvjeta u društvu koji potiču sve djelatnike na aktivno sudjelovanje u sprječavanju pranja novca.

Zakon definira i nadzorna tijela, položaj Ureda i međusobnu suradnju između obveznika članova sustava, ali navedeno će biti detaljnije objašnjeno u četvrtom poglavlju ovoga rada.

Na kraju Zakona nalaze se i prekršajne odredbe kojima se osigurava provođenje zakona. U člancima Zakona Čl. 150 – 153. (NN 108/107) koji za kreditne institucije može iznositi i do 10% ukupnog konsolidiranog prihoda.

3.2. Mehanizmi sprječavanja pranja novca

Temeljni mehanizam sprječavanja pranja novca u bankarskom sektoru je dobro poznavanje vlastitih klijenata i njihovog poslovanja kako bi bankarski službenici na vrijeme mogli reagirati. Potrebno je znati koja je djelatnost klijenta i prepoznati rizike vezane uz transakcije koje klijenti redovito provode. „Osnovni cilj osoba koje pokušavaju zloupotrijebiti bankarski sustav je ubacivanje nelegalno stečenih prohoda u legalne financijske tokove slijednom navedenog financijske institucije moraju provesti procjene rizika, a zaposlenici posjeduju relevantne informacije o strukturi, organizaciji i veličini sektora, kao i o karakteristikama određenih financijskih proizvoda što se smatra ključnim u utvrđivanju s sumnjivih transakcija.“ (Zirojević, 2017)

Osim dobrog poznavanja vlastitih klijenata s kojima banka surađuje za kvalitetno upravljanje sustavom sprječavanja pranja novca potrebno je i implementirati model tri linije obrane pa tako prema Institutu internih revizora (2020) model tri linije obrane predstavlja jednostavan koncept povezivanja tri linije koje se odnose na operativni menadžment koji se odnosi na prvu i drugu

liniju, unutarnju reviziju koja predstavlja treću liniju te upravljačko tijelo (Uprava društva). Uloga menadžmenta koji se odnosi na prvu i drugu liniju je ostvarivanje ciljeva organizacije pa tako prva linija je izravno povezana s pružanjem usluga klijentima banke, a druga linija pruža pomoć u upravljanju rizicima (Usklađenost sa zakonom, interne kontrole). Treću liniju predstavlja Interna revizija koja pruža neovisno i objektivno uvjerenje o adekvatnosti i efikasnosti upravljanja rizicima na temelju stručnog vida i kontrolom discipline sustava te o svojim nalazima obavještava menadžment i Upravu radi kontinuiranog usavršavanja sustava sprječavanja pranja novca.

„Ključni elementi preventivnog sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma su mjere dubinske analize stranke koje provode banke i drugi obveznici koje obuhvaćaju:

- utvrđivanje i provjeravanje identiteta stranke
- utvrđivanje identiteta stvarnog vlasnika stranke
- prikupljanje podataka o namjeni i predviđenoj prirodi poslovnog odnosa
- stalno praćenje poslovnog odnosa, uključujući i kontrolu transakcija koje stranka obavlja tijekom poslovnog odnosa
- detekciju sumnjivih transakcija (gotovinskih i bezgotovinskih) putem procijene rizika, odnosno provedbe „risk based approach“ pristupa
- obavještavanje Ureda o sumnjivim transakcijama, sredstvima i osobama (članak 56. i 57. Zakona) ako postoje razlozi za sumnju da se radi o pranju novca i financiranju terorizma.“
(Ured za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, 2020)

Kao najbolje prakse u sprječavanju pranja novca kao savjete za banke Lilley (2006) navodi sljedeće:

- „banke bi trebale uspostaviti efektivne procedure koje im omogućuju identifikaciju svih novih klijenata i provjeru vlasništva i zakonskih zastupnika. Niti jedna značajna transakcija ne bi smjela biti provedena bez utvrđivanja identiteta klijenta,
- banke se u svom poslovanju trebaju držati visokih etičkih standarda i pridržavati se zakona te ne smiju pružati usluge za koje nisu u najvišoj mogućoj mjeri sigurne da ne omogućavaju pranje novca ili neke druge ilegalne aktivnosti koje predstavljaju reputacijski rizik,
- banke moraju surađivati s nadležnim tijelima koja sudjeluju u sprječavanju pranja novca te ne smiju pomagati vlastitim klijentima u izbjegavanju regulative i zavaravanju nadležnih tijela,

- banke moraju prihvatiti načela poslovanja i educirati vlastite zaposlenike u skladu s načelima koja se izričito protive aktivnostima pranja novca,
- također potrebno je implementirati interne procedure i mjere redovito testirati.“

3.3. Trendovi u sprječavanju pranja novca

Prilikom provođenja mjera u sprječavanju pranja novca koje bankama omogućuju praćenje aktivnosti osoba kojima je cilj zloupotrijebiti financijski sustav velik naglasak se stavlja na pristupu procjene rizika koji moraju uvažavati trendove u pranju novca kako bi banke kao pružatelji usluga bile u korak s najnovijim aktivnostima na tržištu. Pa je tako potrebno pratiti preporuke nadležnih institucija kao što su Ured za sprječavanje pranja novca koji u svojem Godišnjem izvješću daje informacije i predviđanja o kretanjima na području pranja novca i financiranja terorizma.

Ured prema zaprimljenim prijavama i otkrivenim aktivnostima predviđa koji su mogući trendovi u pranju novca na Hrvatskom tržištu kako bi obveznicima Zakona o sprječavanju pranja novca olakšali uočavanje novih potencijalnih rizika te sukladno tome predviđa sljedeće trendove:

- „korištenje tvrtki za financijske prijevare vezane uz zlouporabu sustava PDV i s njima povezanog kaznenog djela pranja novca
- korištenje tvrtki pravnog oblik j.d.o.o. (jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću) za nezakonite aktivnosti iz područja gospodarskog kriminaliteta (izdavanje računa za fiktivne poslove, PDV prijevare) i s njima povezanog kaznenog djela pranja novca
- korištenje gotovine za prikrivanje nezakonitog izvora novca stečenog kaznenim djelima
- korištenje internet bankarstva za nezakonite aktivnosti iz područja računalnog kriminaliteta i s njima povezanog kaznenog djela pranja novca
- korištenje kriptovaluta za prikrivanje nezakonitog izvora novca stečenog kaznenim djelima“ (Ured za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, 2020)

Jedan od izazova koji se pojavljuje pred financijskim institucijama prema prethodno navedenim trendovima je i korištenje kriptovaluta što je jedna od novijih financijskih inovacija pa je tako moguće zaključiti kako financijske institucije moraju ulagati značajna sredstva i napore kako bi pratili nove inovacije na tržištu te štatile regularni financijski sustav od zloupotrebe.

Kako je prethodno navedeno Ured za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma svoje preporuke donosi na temelju prijava i prikupljenih informacija pa je tako u nastavku teksta prikazana tablica 4 u kojoj je prikazan broj obavijesti uredu o sumnjivim transakcijama po vrsti obveznika koji je prijavu podnio.

Tablica 4: Broj zaprimljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama po obveznicima (prijaviteljima) u 2018. i 2019. godini

OBVEZNICI - PRIJAVITELJI	2018		2019	
	PN	FT	PN	FT
1. KREDITNE INSTITUCIJE	636	4	699	11
2. TRŽIŠTE KAPITALA	4		11	
3. PRUŽATELJI FINANCIJSKIH USLUGA	72	1	190	3
4. PROFESIONALNE DJELATNOSTI	28		9	
5. DRUŠTVA ZA POSREDOVANJE U PROMETU NEKRETNINA	1			
OBVEZNICI: UKUPNO	741	5	909	14
6. DRŽAVNA TIJELA	82	2	78	
7. DRUGI			2	
8. INOZEMNE FINANCIJSKO- OBAVJEŠTAJNE JEDINICE (INOZEMNI FOJ)	116	2	124	2
SVEUKUPNO	939	9	1113	16

Izvor: Izrada autora prema Godišnje izvješće o radu Ureda o radu za 2019. godinu

Iz tablice 4 je vidljivo kako je u 2019. u odnosu na 2019 ukupan broj prijava vezanih u pranje novca i financiranje terorizma porastao za 19,1%. Skupina obveznika koji podnosi najveći broj prijava vezanih u sprječavanje pranja novca jesu kreditne institucije, odnosno banke koje čine najveći broj kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj. Udio prijava banaka u ukupnim prijavama u 2019. godini iznosi 68% što pokazuje da mehanizmi sprječavanja pranja novca koje primjenjuju banke čine jedan od najvažnijih stupova u obrani od zloupotrebe financijskog sustava u smislu pranja novca.

Osim Ureda za sprječavanje pranja novca koji ima nadležnost na području Republike Hrvatske važna institucija za sprječavanje pranja novca u europskim okvirima je i Odbor za procjenu mjera protiv pranja novca i financiranja terorizma koji djeluje pri Vijeću Europe (MONEYVAL). „Posebni odbor stručnjaka Vijeća Europe MONEYVAL, koji je osnovan 1997. i zadužen za praćenje provođenja mjera za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, čini 30 zemalja

te veći broj promatrača poput zemalja predstavnika FATF-a, Svjetske banke, Međunarodnoga monetarnog fonda, Europske unije, Interpola, Europske banke za obnovu i razvoj te drugih.“ (Hrvatska narodna banka, 2021)

U svojem godišnjem izvješću MONEYVAL (2020) predviđa neke od sljedećih trendova u području sprječavanja pranja novca. MONEYVAL navodi kako je COVID-19 značajno utjecao na ekonomije i financijske sustave zemalja članica i imao značajan utjecaj na trendove u pranju novca u trenutcima kada je veći dio svjetske populacije bio obuhvaćen strogim mjerama zatvaranja. Navodi se kako je sofisticirani kriminal ostao stabilan, ali kriminalne aktivnosti koje je moguće okarakterizirati kao cyber kriminal su u značajnom porastu te tako nastaju novi izvori sredstava koje je potrebno oprati. Također vezano uz COVID-19 mnogobrojne Vlade zemalja su omogućile potpore i različite oblike pomoći gospodarstvu koje je moguće zloupotrijebiti u kriminalnim aktivnostima. Zdravstvena kriza je u mnogim zemljama otvorila prilike za malverzacije vezane uz zdravstvenu opremu koje se odnose na korupciju u nabavi s obzirom na to da su u mnogim zemljama obustavljene procedure vezane uz javnu nabavu. S obzirom na to da su mnoga poduzeća poslala svoje djelatnike na rad od kuće postoji opasnost da se ne provode elementi dubinske analize vezani uz prisutnost klijenta i slično. Nadalje, MONEYVAL navodi kako postoje izazovi u supervizorskim aktivnostima koje supervizori pokušavaju nadoknaditi s off-site aktivnostima u provođenju nadzora, a također se navodi kako pravosuđe i tijela progona u većini zemalja i slučajeva nisu zabilježili značajne poteškoće u provođenju svojih aktivnosti – zabilježene su minimalne odgode zbog nemogućnosti odvijanja fizičkih postupaka, ali stanje nije zabrinjavajuće. Razmjena informacija između domaćih dionika i komunikacija s međunarodnim faktorima nije zabilježila značajne poteškoće. Također, razmjena podataka između financijsko-obavještajnih organizacija nije zabilježila poteškoće.

4. ODGOVORNOST BANAKA

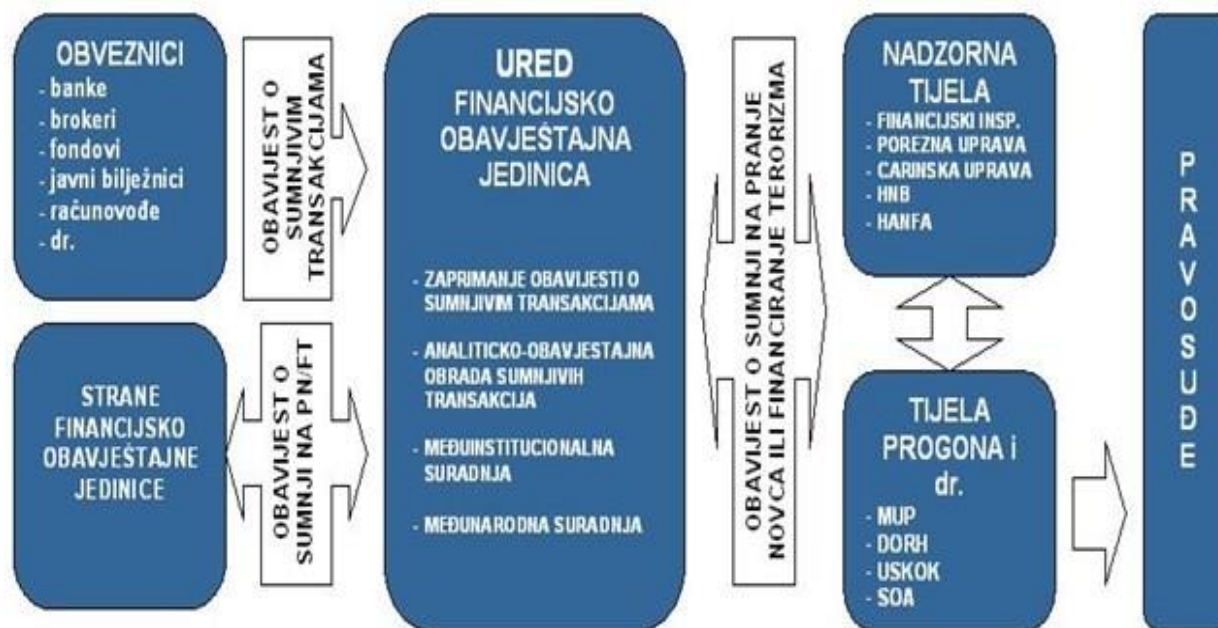
S obzirom na veličinu, kompleksnost i značaj bankarskog sustava u svijetu odgovornost banaka u sustavu sprječavanja pranja novca je značajna. Kako bi izbjegle reputacijski rizik banke i bankarski regulatori moraju ulagati značajan napor kako bi spriječili zloupotrebu banaka u svrhe sprječavanja pranja novca. U nastavku poglavlja prikazano je funkcioniranje sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj te su prikazani primjeri otkrivenih zloupotreba i nedostataka financijskih institucija u svijetu i Republici Hrvatskoj. Primjer nedostatnog sustava i u Republici Hrvatskoj prvenstveno je opisan na primjeru najveće domaće banke, odnosno Zagrebačke banke koja se krajem 2019. godine našla u središtu afere vezane uz pranje novca te tako potaknula dodatan interes javnosti za stanje hrvatskog financijskog sektora te njegove aktivnosti koje poduzima vezano uz sprječavanje pranja novca.

4.1. Bankarska odgovornost u Republici Hrvatskoj

Sustav sprječavanja pranja novca u Republici Hrvatskoj pod značajnim je međunarodnim utjecajem s obzirom na to da je Republika Hrvatska članica Europske unije pa tako prema Godišnjem izvješću o radu Ureda za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma (2020) zakoni i međunarodni standardi određuju da sustav sprječavanja pranja novca nije u nadležnosti samo jedne institucije nego je Ured definiran kao središnja financijsko-obavještajna jedinica, a ostali dionici u stavu su tijela prevencije, tijela nadzora, tijela kaznenog progona i pravosuđe. Slika 2 prikazuje uređenje domaćeg sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj. Sukladno Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 108/17, 39/19) obveznici su: kreditne institucije, kreditne unije, HBOR, Hrvatska pošta, institucije za platni promet, investicijski fondovi i društva za upravljanje fondovima, mirovinska društva, društva za pružanje investicijskih usluga, društva za osiguranje koja pružaju usluge životnih osiguranja, faktoring društva, leasing društva, institucije za elektronički novac, ovlaštene mjenjači, priređivači igara na sreću i drugi. Uloga obveznika Zakona sukladno prikazu je prikupljanje informacija o sumnjivim transakcijama i prosljeđivanje istih Uredu koji nakon obrade istih prosljeđuje informacije nadzornim tijelima (Financijski inspektorat, Porezna uprava, Carinska uprava, HNB i HANFA) i tijelima progona (MUP, DORH, USKOK, SOA), a tijela progona dalje informacije prosljeđuju informacije pravosuđu koje donosi konačni pravorijek u konkretnim

slučajevima. Također je važno naglasiti da je komunikacija između svih navedenih dionika obostrana što predstavlja ključ u uspješnom upravljanju sustavom sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Također s obzirom na visoku integriranost Hrvatskog financijskog sustava u međunarodni financijski sustav značajna je i razmjena informacija sa stranim financijsko-obavještajnim jedinicama koje prosljeđuju Uredu informacije iz inozemstva i na taj način omogućavaju razotkrivanje međunarodnih kriminalnih mreža koje za cilj imaju prekogranično pranje novca u više različitih zemalja kako bi se prikrio trag novca stečenog u kriminalnim aktivnostima.

Slika 2: Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj

Izvor: Ured za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma 2021

4.2. Bankarska odgovornost u svijetu

Kao primjeri bankarske odgovornosti vezane uz sprječavanje pranja novca u svijetu ističu se različite afere kao što su slučaj iz Estonije u kojoj su banke sudjelovale u pranju ruskog novca od 2008. do 2017. godine. Afera u kojoj je sudjelovala Deutsche Bank koja je od 2011. do 2015. godine također sudjelovala u pranju Ruskog novca. Osim navedenih primjera u nastavku

poglavalja spominju se afere tzv. Vatikanske banke i slabosti Američkog bankarskog sustava koji omogućuje pranje novca u najznačajnijem svjetskom gospodarstvu.

Danske Bank je uhvaćena u jednom od najvećih skandala u povijesti nakon što je zviždač upozorio na propuste u sastavu sprječavanja pranja novca. Reuters (2018) navodi kako je više od 200 milijardi eura oprano preko računa ne rezidenata koji su bili klijenti navedene banke u razdoblju od 2007 do 2015. Prema dostupnim informacijama uplate su uglavnom dolazile iz sljedećih zemalja: Estonija, Rusija, Latvija, Cipar, Velika Britanija, a išle su prema sljedećim zemljama: Estonija, Latvija, Narodna Republika Kina, Švicarska, Turska, Velika Britanija i 150 drugih zemalja. Istragu nad lokalnim regulatorom u Danskoj provodila je i Europska centralna banka čiji je cilj bio utvrditi eventualne propuste lokalnog regulatora te se kao kazna banci koja nije provodila mjere sprječavanja pranja novca spominje 1,5 milijardi dolara, a prema informacijama iz članka smijenjeni su članovi uprave banke. Kao značajan rizik cijelom slučaju spominje se i reputacijski rizik banke koja je sistemski značajna za Danski financijski sustav te ugrožavanje poslovanja takve kreditne institucije može dovesti do ozbiljne ugroze ukupnog gospodarskog sustava zemlje. Reuters (2018) navodi kako se u aferi pranja novca spominju i neke od poznatih globalno značajnih banaka kao što su J.P. Morgan i Bank of America. Prethodno navedeno potvrđuje kako su financijska tržišta i institucije međunarodno povezane što zahtjeva i međunarodnu koordinaciju u praćenju njihovih aktivnosti.

Nadalje, Deutsche Welle (2020) navodi kako Deutsche Bank prati nekoliko afera vezanih uz pranje novca te da je u razdoblju od 1999. do 2017. preko transakcija navedene banke oprano više od dva milijuna dolara, iako je banka posumnjala na legalnost izvora sredstava odgovarajući koraci nisu poduzeti i banka je provela transakcije koje predstavljaju pranje novca. Također, Deutsche Bank je prekršila međunarodne sankcije prema Iranu za što joj je američki regulator odredio 260 milijuna dolara kazne. Osim kazni regulatora banka je pretrpjela značajan reputacijski rizik i vrijednost njezinih dionica je tada bio u značajnom padu te je izgubila tri četvrtine vrijednosti.

Još jedan slučaj pranja novca navodi portal Poslovni dnevnik (2008) koji je rezultirao time da je specijalna policija za brze intervencije provela istragu u jednoj od najvećih praških mjenjačnica Aktiv Change u centru grada koja predstavlja najveći slučaj pranja novca u Češkoj Republici. Prema navodu u članku mjenjačnica se nalazila u vlasništvu američkog i britanskog državljanina za koje sumnja da su oprali oko 240 milijuna eura ilegalno stečenog novca navodno Arapskog

porijekla. Mjenjačnica je redovito bila poznata po povoljnom tečaju, a zapravo je bila paravan za ilegalne aktivnosti.

U medijima se često kao primjer pranja novca navodi i institucija poznata kao Vatikanska banka (Institut za crkvene i religiozne potrebe) pa tako Reuters (2021) navodi kako je bivši čelnik Vatikanske banke Angelo Caloia osuđen za pronevjeru i pranje novca. Caloia, je bio predsjednik banke u razdoblju od 1999. do 2009. godine. Uz navedenog čelnika banke optužene su dvije osobe, a navodi se kako su sudjelovali u prodaji zgrada u vlasništvu banke kojima je umjetno smanjivana vrijednost te su na taj način pronevjerili 57 milijuna eura u razdoblju od 2002 do 2007 godine. Svi sudionici afere osuđeni su na višegodišnje zatvorske kazne.

Da primjeri pranja novca pogađaju i najveće gospodarstvo svijeta moguće je vidjeti u primjeru koji navodi Lilley (2006) koji opisuje kako su ključne slabosti američkih banaka sljedeće:

- „većina američkih banaka je uspostavila korespondentne odnose s visokorizičnim stranim bankama
- većina stranih korespondentnih banaka su banke u off shore zonama s dozvolom za rad isključivo izvan jurisdikcije regulatora
- većina stranih korespondentnih banaka su zapravo virtualne banke bez zaposlenih
- većina američkih banaka se oslanja na to da su strane banke licencirane i zanemaruje njihovu stvarnu ulogu
- većina američkih banaka ima slabe kontrole prema korespondentnim bankama
- kritični nedostatak američkih banaka je što ne provode dubinsku analizu prilikom uspostave korespondentnim bankama kao što bi to napravile da banke iz visokorizičnih područja traže kredit.“

Primjeri iz Estonije, Njemačke, Sjedinjenih Država, Češke pokazuju kako pranje novca nije izolirani problem za jednu zemlju te je globalna regulacija prioritet jer niti jedan od navedenih primjera ne uključuje samo jednu zemlju već se u svakom slučaju radi o prekograničnom kriminalu za čije suzbijanje je potrebna globalna regulativa i snažne međunarodne organizacije koje su opisane u trećem poglavlju ovoga rada.

4.3. Učinkovitost presuda i izrečenih kazni protiv banaka

Jedan od najpoznatijih primjera bankarske odgovornosti vezane uz sprječavanje pranja novca u Republici Hrvatskoj odnosi se na slučaj Zagrebačke banke iz siječnja 2020 godine. Prema objavi sažetka Odluke Financijskog inspektorata koji je objavila Hrvatska narodna banka (2020) Financijski inspektorat donosi Rješenje o prekršaju kojim se proglašava krivom Zagrebačka banka d.d. jer postupkom nadzora Hrvatske narodne banke (u daljnjem tekstu HNB) utvrđeno da u razdoblju od 1.1.2017 do 8.11.2019 nije provodila potrebne mjere i procedure za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma te joj je izrečena kazna od 33 milijuna kuna. Prema navodima HNB-a navedena novčana kazna je dosad najviša prekršajna kazna izrečena nekoj kreditnoj instituciji u Hrvatskoj, i to ne samo iz područja sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, nego i iz svih područja za koja je propisana prekršajna odgovornost kreditnih institucija te je Zagrebačka banka priznala krivnju i pristala na izrečenu kaznu.

„Prekršaje koje je HNB utvrdio nadzorom Zagrebačka banka d.d. počinila je u razdoblju od 1. siječnja 2017. do 8. studenoga 2019., a odnose se na sljedeće propuste:

- nije provela mjere pojačane dubinske analize stranke za 72 klijenta.
- nije analizirala pozadinu i svrhu 1.126 transakcija koje su identificirane kao složene i neobične, a nisu imale očiglednu ekonomsku ili vidljivu pravnu svrhu.
- nije se za 2.028 transakcija stranaka koristila listama indikatora kao smjernicama u utvrđivanju razloga za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma.
- nije Uredu za sprječavanje pranja novca prijavila 1.122 sumnjive transakcije.
- nije uspostavila djelotvoran sustav unutarnjih kontrola za smanjivanje i učinkovito upravljanje rizikom od pranja novca i financiranja terorizma.
- broj, vrsta i trajanje utvrđenih nezakonitosti ukazali su na strukturne nedostatke u provođenju propisanih mjera, radnji i postupaka sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Takvo postupanje posebno je neprihvatljivo uzme li se u obzir pozicija koju Zagrebačka banka d.d. u financijskom sustavu Republike Hrvatske ima kao najveća kreditna institucija.“ Hrvatska narodna banka (2021)

HNB je u proteklih pet godina kao ovlaštenu tužitelj prijavio 13 kreditnih institucija za koje su donesene pravomoćne odluke kojima su kreditne institucije kažnjene za više do 20 prekršaja

vezanih uz Zakon o sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma te su banke platile 420 tisuća kuna kazni, a odgovorne osobe su kažnjene s dvadeset dvije tisuće kuna. Također se navodi kako su u Zagrebačkoj banci nakon HNB-ovog nalaza smijenjeni predsjednik uprave, te dva člana uprave od kojih je jedan zadužen za maloprodaju, a drugi za korporativno, investicijsko i privatno bankarstvo. (Hrvatska Narodna Banka, 2021)

Poslovni časopis Lider (2020) o temi pranja novca u Zagrebačkoj banci piše kako je banka nakon završenog nadzora provela reorganizaciju poslovanja te povećala svoje kapacitete za utvrđivanje i sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma te je pristupila provođenju mjera iz rješenja HNB-a te se obvezala provesti 75 mjera kako bi povećala djelotvornost i učinkovitost vlastitog sustava za sprječavanje pranja novca, a u međuvremenu Zagrebačka banka d.d. je obavijestila HNB i javnost da su sve propisane mjere i provedene što dodatno ukazuje na ozbiljnost navedene problematike. Dalje u Lider (2020) navode kako je „ovaj slučaj HNB dodatno potaknuo na daljnji nadzor kreditnih institucija te da sprječavanje pranja novca ostaje važan prioritet u supervizorskim aktivnostima HNB-a te da se od ostalih banaka očekuje djelotvorna i učinkovita provedba mjera.“

Također, Hrvatska narodna banka (2018) objavljuje Sažetak odluke iz 2018. godine u iznosu od 90.000,00 kn o kazni kreditnoj instituciji za prekršaje iz Zakona o sprečavanju pranja novca. Prekršaji se odnose na uspostavu poslovnog odnosa sa klijentom koja pri utvrđivanju identiteta nije bila osobno nazočna, a nije usvojena mjera kojom se osigurava da se prije izvršenje daljnjih transakcija prvo plaćanje provede preko računa koji stranka ima otvoren u kreditnoj instituciji, a drugi dio prekršaja se odnosi na to da kreditna institucija nije prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa i provođenja mjera dubinske analize prikupila sve obvezne identifikacijske podatke za klijente koji su obavljali gotovinske transakcije iznad 105.000,00 kuna.

Iz prethodno navedenih primjera moguće je vidjeti koliko su aktivnosti vezane uz sprječavanje pranja novca značajne te da propisane sankcije osim novčanih kazni koje utječu na profitabilnost društva imaju i reputacijski aspekt koji u javnosti može ostaviti veći trag na poslovanje društva. S obzirom na zainteresiranost medija za slučaj Zagrebačke banke moguće je zaključiti kako je šira javnost zainteresirana za odgovorno ponašanje financijskih institucija koje predstavljaju okosnicu gospodarstva i obrane od pranja novca, a krajnja kazna za financijsku instituciju može biti gubitak povjerenja klijenata koje je ključno za poslovanje jer ako klijenti kreditno-depozitnih institucija

postanu zabrinuti za svoja novčana sredstva u krajnjem slučaju moguće je da dođe do navale klijenata na banke koja može ozbiljno ugroziti stabilnost financijskog sustava.

Kada se uspoređuje situaciju na domaćem tržištu s međunarodnim primjerima vidljivo je da su u Republici Hrvatskoj slučajevi pranja novca i dalje puno manji i jednostavniji te su stoga i kazne manje, ali postoji mogućnost od otkrivanja afera pa je stoga zadatak regulatora da takve rizike unaprijed što je više moguće smanji, odnosno svede na najmanju moguću razinu kako bi se zaštitila stabilnost financijskog sustava, a samim time i stabilnost gospodarstva u cjelini.

5. ISTRAŽIVANJE STAVOVA ISPITANIKA O TEMATICI PRANJA NOVCA

Pored teorijskog dijela te prikazanih praktičnih primjera slučajeva pranja novca, napravljeno je i istraživanje putem dubinskog intervjua. Sastojao se od 15 pitanja, a na njega je odgovorilo 20 ispitanika. Za cilj je imao utvrditi stavove ispitanika o pitanjima pranja novca u Republici Hrvatskoj. Korištena je Likertova skala od 5 stupnjeva pri traženju odgovora na određeni dio pitanja. U nastavku su objašnjeni podaci i metodologija istraživanja, rezultati istraživanja te diskusija dobivenih rezultata.

5.1. Podaci i metodologija istraživanja

Intervju sastojao se od 15 pitanja, vezano za tematiku pranja novca. Intervju je proveden online, odnosno putem interneta. „Dubinski intervju je relativno nestrukturirani i opširni intervju u kojem ispitivač nastoji dobiti opširne, duboke i detaljne odgovore na postavljena pitanja. Ovaj tip intervjua omogućava najveću fleksibilnost. Ispitanik je u svojim odgovorima nesputan i slobodan, a zadaća ispitivača (intervjuera) je da se prilagodi ispitaniku i njegovom načinu komunikacije te vodi i usmjerava razgovor.“ (Tkalac Verčić, Sinčić Ćorić, Pološki Vokić, 2010: 111)

Kada je riječ o uzorku, korišten je namjerni uzorak, odnosno *uzorak prema odluci istraživača* kao potkategorija namjernog uzorka. „Ključno obilježje ove vrste uzorka je istraživačeva procjena prema kojoj odlučuje tko može ponuditi najbolje informacije za ostvarivanje ciljeva istraživanja. Istraživač ispituje samo one ljude koji po njegovom mišljenju imaju potrebnu informaciju i spremni su je podijeliti. Ovakav je tip uzorkovanja koristan u situacijama kada želite opisati određeni fenomen ili istražiti nešto o čemu se malo zna.“ (Tkalac Verčić, Sinčić Ćorić, Pološki Vokić, 2010: 77)

Dubinski intervju proveden je korištenjem aplikacija za online i video pozive. Prilikom prikupljanja podataka izostavljeni su osobni podaci te se kroz pitanja nije tražilo navođenje banke u kojoj je ispitanik zaposlen. U intervjuu je učestvovalo 20 ispitanika. Dubinski intervju proveden je samo na osobama zaposlenim u bankarskom sektoru obzirom na tematiku diplomskog rada. U nastavku rada prikazani su rezultati istraživanja.

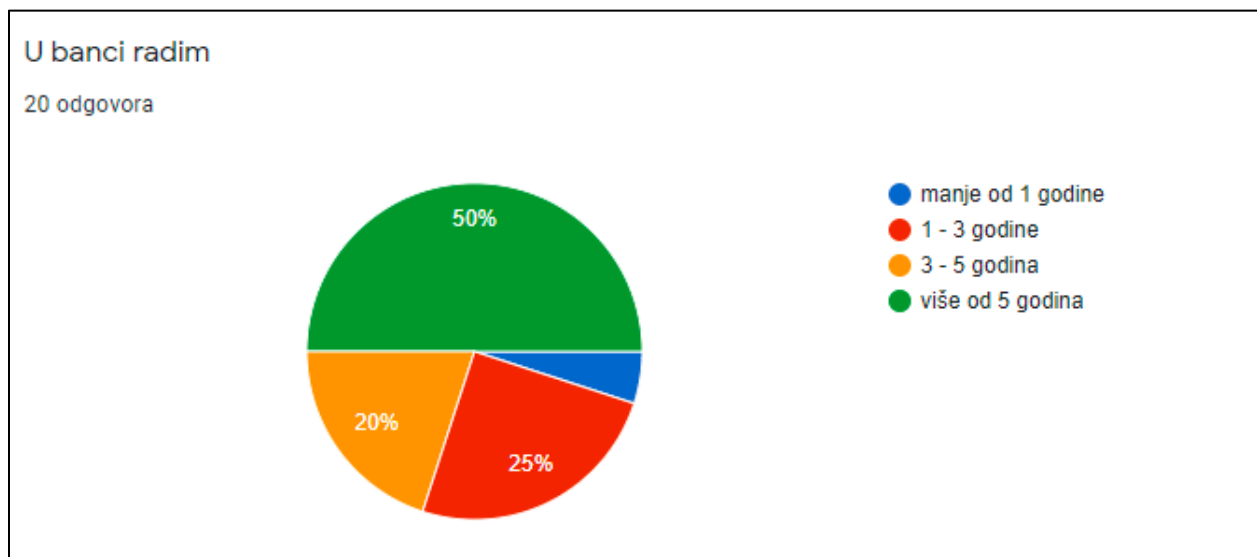
5.2. Rezultati istraživanja

U nastavku su prikazani rezultati istraživanja, odnosno prikupljeni odgovori. Kako je već ranije spomenuto, na upitnik je odgovorilo 20 ispitanika, a dobiveni odgovori i rezultati prikazani su u nastavku.

Prvo je pitanje bilo vezano za radno mjesto ispitanika. Od 20 ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju, njih 5 su zaposleni na poziciji bankarskog službenika, 1 direktor poslovnice, 1 financijski analitičar, 1 financijski savjetnik, 1 financijski zastupnik, 6 osobnih bankara, 2 interna revizora, 1 samostalni interni revizor, 1 risk manager i 1 viši kreditni analitičar.

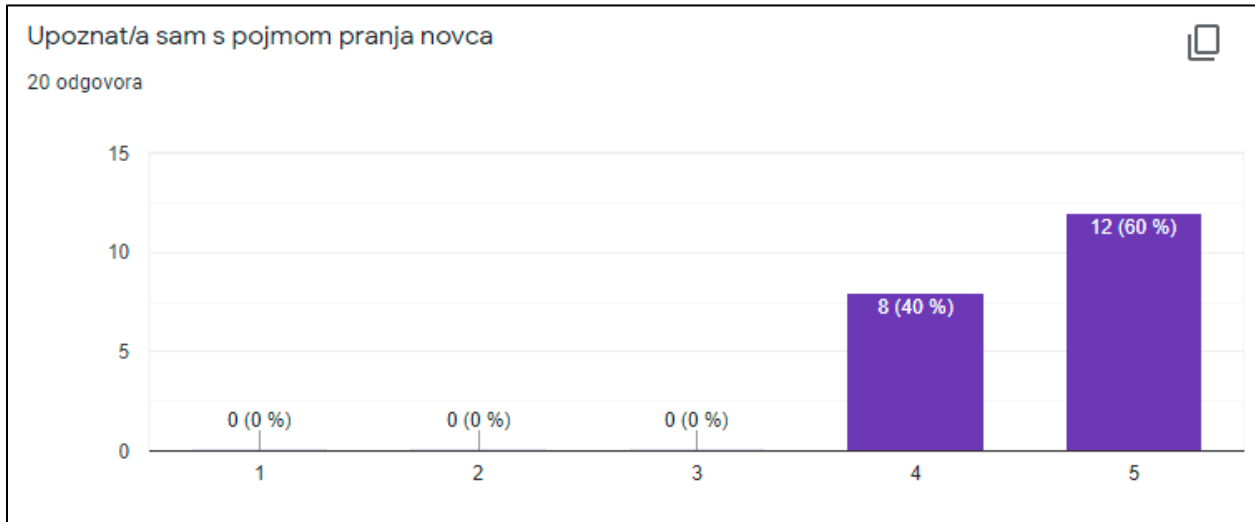
Drugo je pitanje tražilo informaciju o radnom stažu na trenutnoj poziciji. Rezultati u nastavku na grafikonu 1.

Grafikon 1: Godine radnog staža u banci

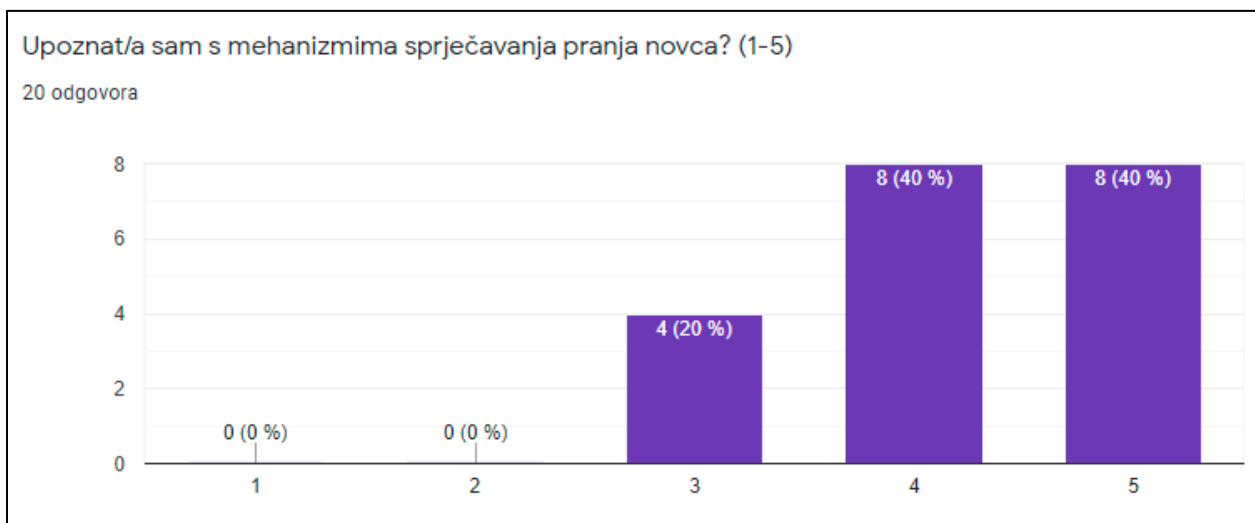
Njih 10 zaposleno je u banci više od 5 godina, 5 ih je zaposleno između 1 i 3 godine, dok su 4 ispitanika u trenutnoj banci između 3 i 5 godina. Samo jedan ispitanik radi na toj poziciji kraće od 1 godine.

Grafikon 2: Upoznatost s pojmom pranja novca

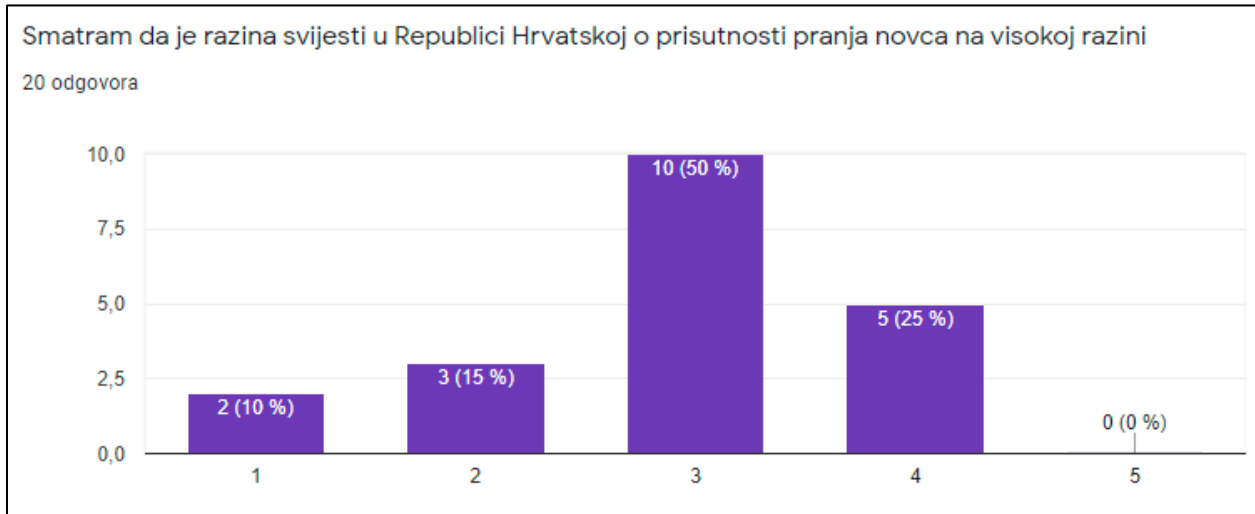
Na pitanje koliko su upoznati s pojmom pranja novca, većina ispitanika je odgovorilo da su odlično upoznati s pojmom, dok je njih 40% odgovorilo kako su dobro upoznati s pojmom.

Grafikon 3: Upoznatost s mehanizmima sprječavanja pranja novca

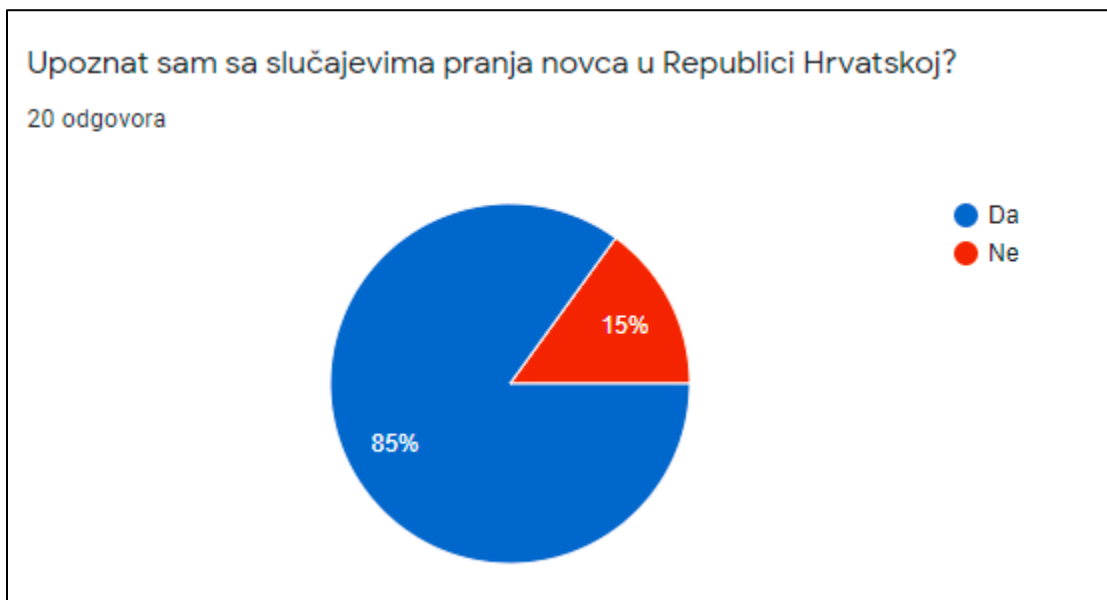
Na pitanje koliko su upoznati s mehanizmima sprječavanja pranja novca, 40% ispitanika odgovorilo je kako su odlično upoznati sa mehanizmima dok je također isti postotak njih odgovorio da su dobro upoznati. Četiri su ispitanika odgovorila da su srednje upoznati s mehanizmima sprječavanja pranja novca.

Grafikon 4: Stavovi o prisutnosti pranja novca u Republici Hrvatskoj

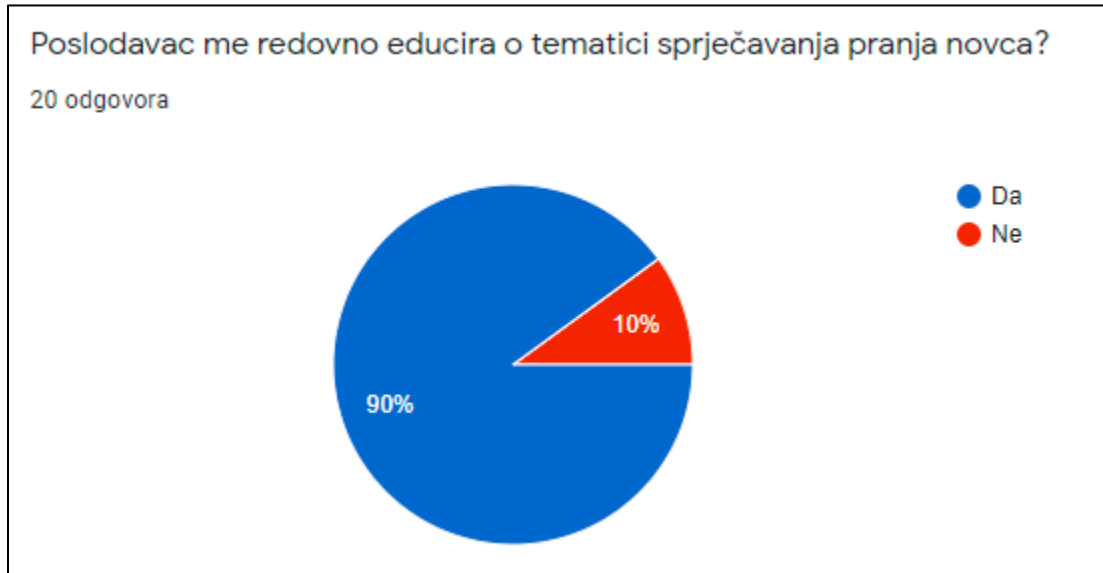
Petim su pitanjem zaposlenici trebali odgovoriti smatraju li da je razina svijesti u Republici Hrvatskoj o prisutnosti pranja novca na visokoj razini. Njih dvoje smatra kako uopće nije na visokoj razini, dok je troje ispitanika odgovorilo da je svijest na niskoj razini. Najveći postotak, njih 50% smatraju da je razina svijesti na srednjoj razini.

Grafikon 5: Upoznatost sa slučajevima pranja novca u Republici Hrvatskoj

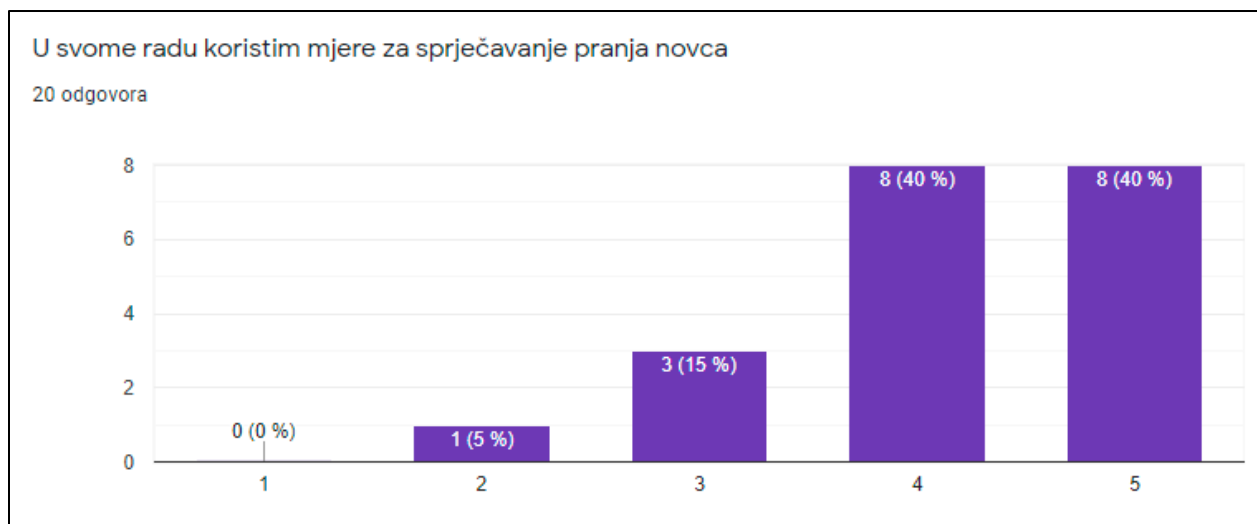
Od 20 ispitanika, njih 17 upoznato je sa slučajevima pranja novca u Republici Hrvatskoj, dok ih troje nije upoznato.

Grafikon 6: Razina obrazovanja o tematici sprječavanja pranja novca?

Na pitanje educira li poslodavac redovito o tematici sprječavanja pranja novca, njih 18 smatra kako njihov poslodavac redovno provodi edukacije o navedenoj tematici, dok ih je dvoje odgovorilo sa „ne“, odnosno smatraju kako educiranje nije dovoljno redovito.

Grafikon 7: Korištenje mjera za sprječavanje pranja novca

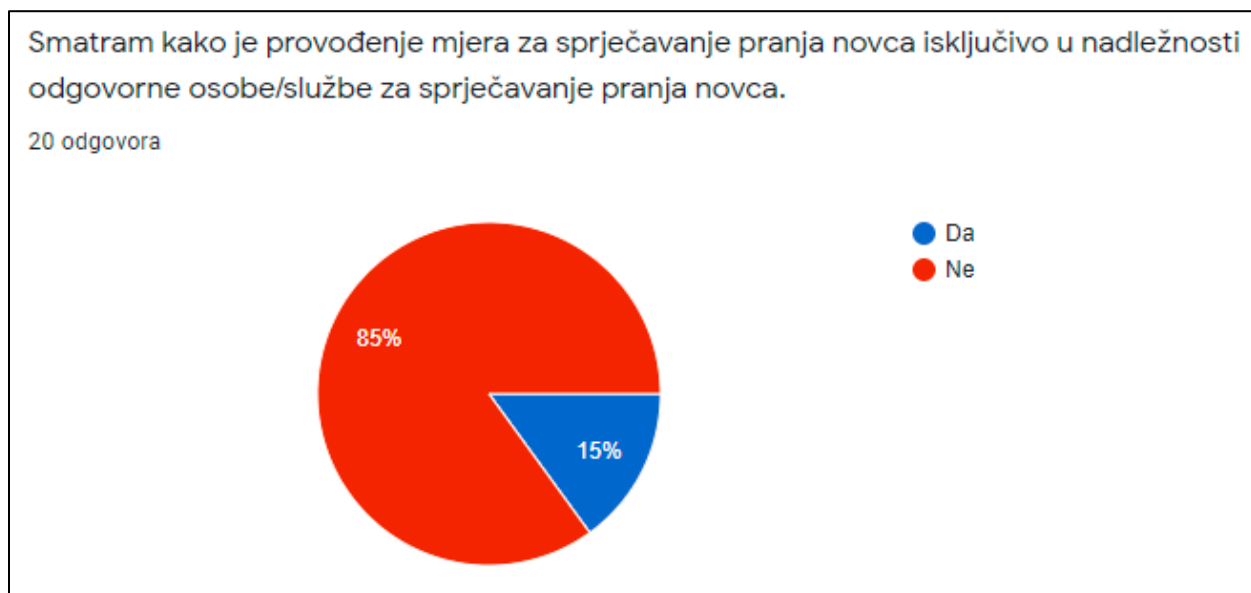
Na iznad navedeno pitanje, 8 je ispitanika odgovorilo kako svakodnevno koriste mjere za sprječavanje pranja novca u svome radu, dok je isti broj njih odgovorio kako malo rjeđe koriste mjere. Troje je ispitanika odgovorilo kako srednje učestalo koriste mjere, dok je samo jedan ispitanik rekao kako rijetko koristi mjere za sprječavanje pranja novca u svome radu.

Grafikon 8: Stavovi o procedurama za sprječavanje pranja novca u dnevnim zadacima službenika

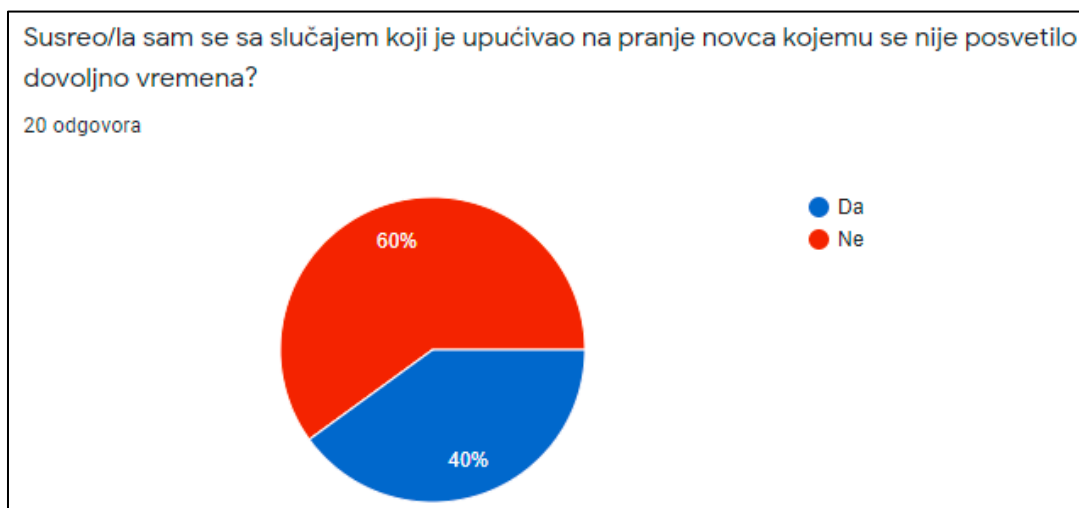
Veliki broj ispitanika odgovorio je kako smatra procedure za sprječavanje pranja novca opterećenjem u dnevnim zadacima, gdje je njih 14 odgovorilo da su dosta veliko ili iznimno veliko opterećenje dnevnim zadacima, dok je njih četvero odgovorilo kako nisu sigurni predstavljaju li te procedure dodatno opterećenje. Njih dvoje smatra kako procedure nisu dodatno opterećenje njihovim svakodnevnim zadacima.

Grafikon 9: Stavovi o nadležnosti za provođenje mjera za sprječavanje pranja novca

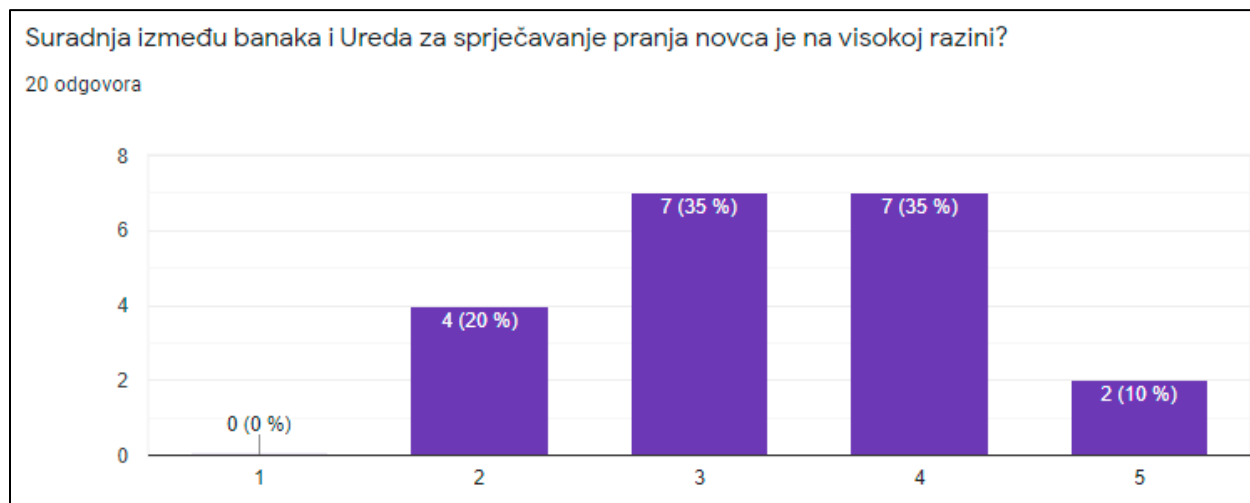
Na pitanje smatraju li kako je za provođenje mjera za sprječavanje pranja novca isključivo u nadležnosti odgovorne osobe ili odgovorne službe za sprječavanje pranja novca, njih je 15% odgovorilo potvrdno, dok je 85% njih razmišljanja kako nije isključiva odgovornost samo na osobama/službama za sprječavanje pranja novca.

Grafikon 10: Stavovi o ozbiljnosti pristupa u potencijalnim situacijama pranja novca

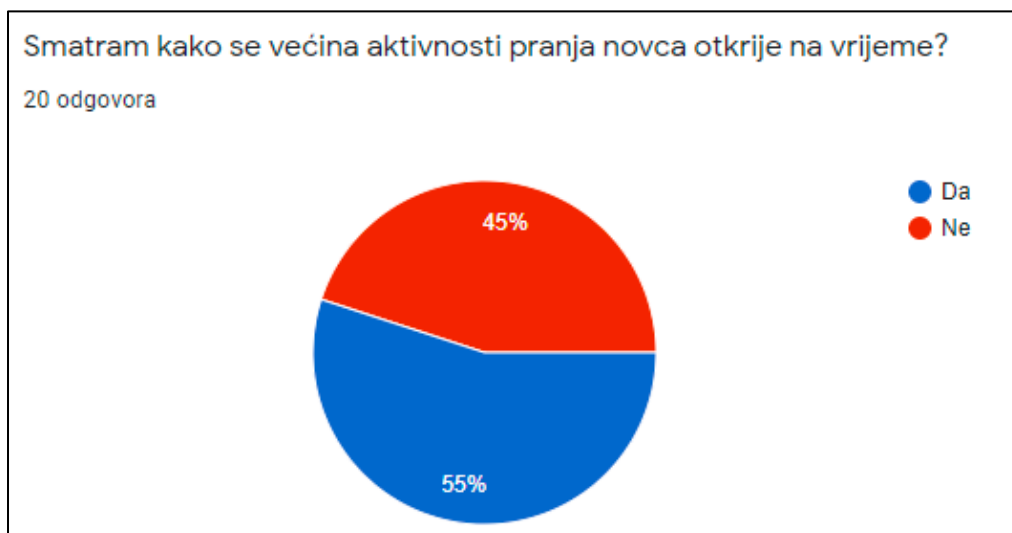
Na pitanje jesu li se susretali sa slučajevima koji su upućivali na pranje novca, a da se tom slučaju nije posvetilo dovoljno vremena, 40% ispitanika je odgovorilo potvrdno, dok njih 60% nije imalo takvih slučajeva.

Grafikon 11: Stavovi o adekvatnosti suradnje između banaka i Ureda za sprječavanje novca

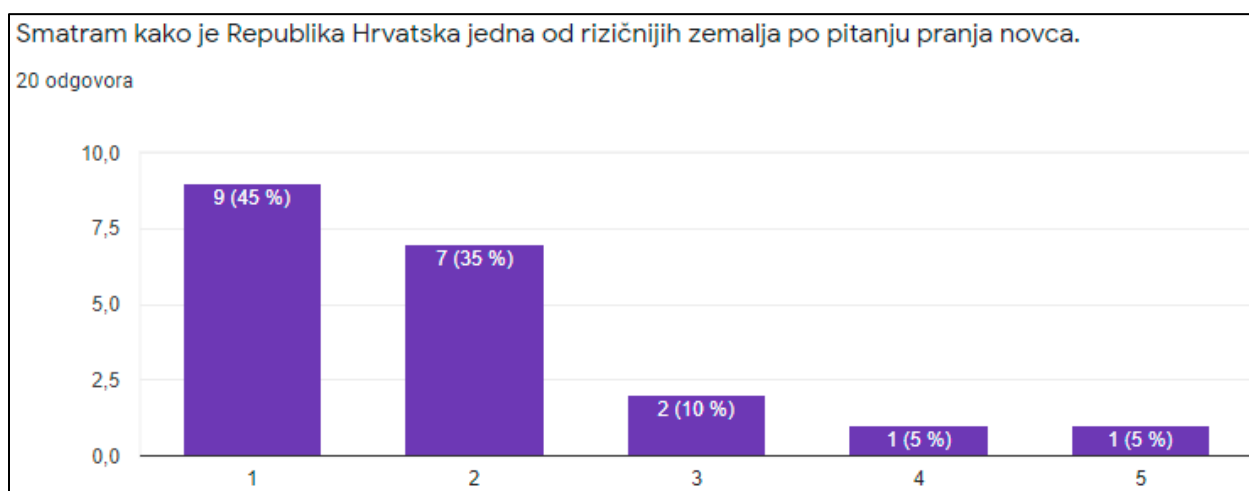
Veći dio ispitanika smatra kako je suradnja između banaka i Ureda za sprječavanje na visokoj ili zadovoljavajućoj razini, dok je 35% ispitanika neodlučno, a samo ih 20% smatra kako bi suradnja trebala biti bolja.

Grafikon 12: Stavovi o pravovremenom otkrivanju slučaja pranja novca

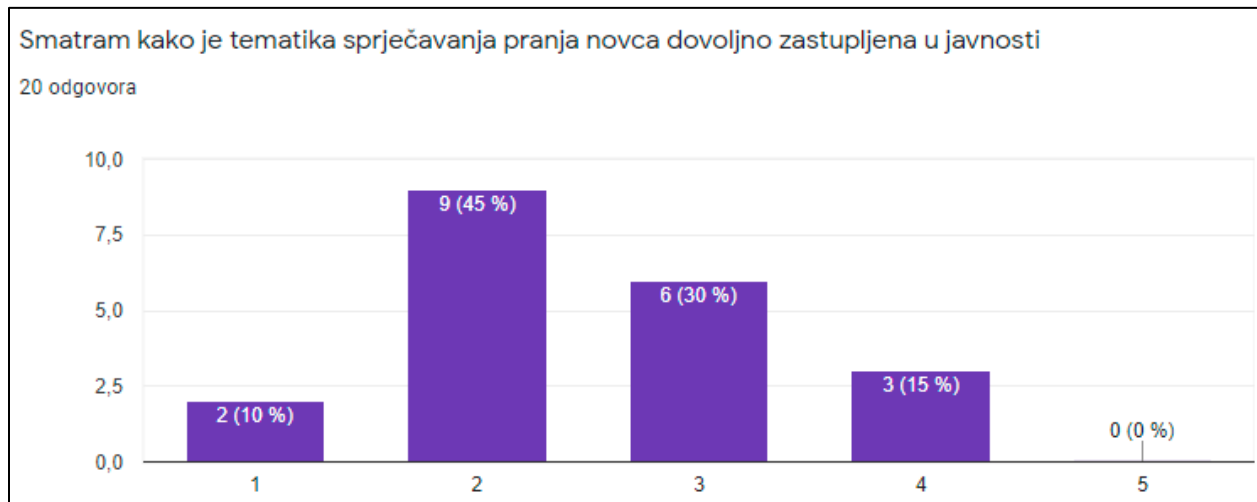
Veći dio ispitanika, njih 55% smatra kako se većina aktivnosti pranja novca otkrije na vrijeme, dok 45% ima drugačije razmišljanje.

Grafikon 13: Stavovi o pojavnosti pranja novca u Republici Hrvatskoj.

Na pitanje smatraju li Republiku Hrvatsku rizičnom zemljom po pitanju pranja novca, 9 je ispitanika odgovorilo da uopće ne smatra, dok je njih 7 odgovorilo da ne smatra. Njih 10% je neodlučno, dok je samo dvoje koji smatraju Republiku Hrvatsku rizičnom.

Grafikon 14: Stavovi o adekvatnoj zastupljenosti tematike pranja novca u javnosti

Posljednje pitanje na koje su ispitanici trebali dati odgovor odnosilo se na to smatraju li kako je tematika sprječavanja pranja novca dovoljno zastupljena u javnosti. Samo je njih 15% odgovorilo kako smatraju da je tematika dovoljno zastupljena, dok su ostali ili neodlučni ili smatraju kako nije dovoljno visoka razina zastupljenosti.

5.3. Diskusija

Na temelju provedenog istraživanja putem dubinskog intervjua i dobivenih rezultata, može se donijeti nekoliko zaključaka. Svi prikupljeni sirovi podaci su analizirani i na temelju analize su se donijeli zaključci i razmišljanja o tematici. Dubinskim intervjuom nastojalo se dati istraživački doprinos diplomskom radu, kroz zaključke prikazane u nastavku.

Ispitanici su dosta dobro upoznati sa pojmovima pranja novca te mehanizmima sprječavanja pranja novca, a također se redovno educiraju po pitanju navedene tematike. Dosta dobro su upoznati sa slučajevima pranja novca koji su se događali u Republici Hrvatskoj, ali smatraju kako bi trebalo povećati svijest građana i javnosti o postojanju problema pranja novca.

Kako većina ispitanika redovito koristi mjere i procedure za sprječavanje pranja novca u svojim dnevnim aktivnostima, općenito su stava kako su te procedure dodatno opterećenje za njih i njihovo radno vrijeme.

Može se zaključiti kako su svjesni da borba protiv pranja novca nije isključiva odgovornost samo službi za sprječavanje novca već je to proces u koji trebaju biti svi uključeni, odnosno svi

zaposlenici banke trebaju dati svoj doprinos kako bi se spriječili slučajevi pranja novca. Pored toga, ispitanici smatraju kako bi se mogla poboljšati i suradnja između banaka i državnog Ureda za sprječavanje pranja novca, čime bi se doprinijelo borbi protiv te ilegalne radnje.

Republiku Hrvatsku ispitanici ne promatraju kao rizičnu državu po pitanju pranja novca, odnosno mišljenja su kako se u Republici Hrvatskoj takvi slučajevi ne događaju toliko često i da su mehanizmi sprječavanja pranja novca dovoljno dobri te da su banke dobro organizirane i odgovorne po pitanju borbe protiv pranja novca.

Prostor u kojem bi trebalo napredovati je svijest javnosti o postojanju ilegalnih radnji kao što je pranje novca, jer ispitanici smatraju kako tematika sprječavanja pranja novca i borba protiv te ilegalne radnje nije dovoljno zastupljena u javnosti, odnosno kako se javnost nedovoljno informira o tome.

Na temelju svega navedenog zaključak je kako ispitanici smatraju Republiku Hrvatsku kao državu u kojoj nije prisutna visoka razina problema pranja novca, državu sa velikom odgovornošću banaka te dobro postavljenim mehanizmima.

6. ZAKLJUČAK

Pranje novca je ilegalna radnja, kojom se nastoji prikriti trag novca korištenog u kriminalne radnje za stjecanje imovinsko-pravne koristi ili za potrebe financiranja terorizma te taj novac staviti u regularne novčane tokove. Problem je globalno raširen i sveprisutan kroz povijest, gdje su česti primjeri iz prakse, kako u svijetu, tako i u Republici Hrvatskoj. Odvija se kroz tri faze – polaganje, prikrivanje i integraciju, a najčešće su metode višestrukih transakcija, fiktivnih trgovačkih društava, metoda korištenja nominalnih predstavnika i slično.

Najveća afera pranja novca u Republici Hrvatskoj je vezana Zagrebačku Banku, koja je u 2019. godini dobila kaznu od 33 milijuna kuna za utvrđeni slučaj pranja novca. U svijetu su među poznatijim aferama pranja novca afera sa Danske Bankom koja je uključivala nekoliko europskih zemalja.

Iako su mehanizmi razvijani kroz prošlost značajno doprinijeli smanjenju pojave pranja novca, razvoj tehnologija omogućava nove puteve tih ilegalnih radnji. Mjere kojima se nastoji identificirati i spriječiti pranje novca mogu se utvrditi kao koncept tri linije obrane, gdje prva linija predstavlja zaposlenike koji su u direktnom kontaktu sa klijentima, druga linija je služba za sprječavanje financijskog kriminala, a treća linija predstavlja internu reviziju.

Kroz provedeno dubinski intervju utvrđeno je kako ispitanici dobro poznaju tematiku, ali smatraju kako bi javnost trebalo bolje upoznati i informirati o toj pojavi, a također i poboljšati samu suradnju između banaka i Ureda za sprječavanje pranja novca. Iz svih dobivenih rezultata može se zaključiti kako ispitanici smatraju da su banke u Republici Hrvatskoj dobro organizirane po pitanju sprječavanja pranja novca te da su postavili visoku razinu odgovornosti.

Doprinos rada se ogleda kroz zaključak da su banke u Republici Hrvatskoj odgovorne po pitanju pranja novca, ali je potrebno istaknuti ograničenja u istraživanju zbog malog broja ispitanika koji su bili spremni izdvojiti svoje vrijeme za sudjelovanje u istraživanju.

Preporuka za buduća istraživanja ove teme je osigurati veći broj ispitanika u istraživanju, čime će se dobiti bolja slika i realniji prikaz odgovornosti banaka i svijesti javnosti o tematici pranja novca.

LITERATURA

1. Bejaković, P. (1997.), Pranje novca. *Financijska praksa*, 21 (3), 461-466
2. Cindori, S. (2009.), Unapređenje sustava sprječavanja pranja novca Republike Hrvatske i usklađivanje s međunarodnim standardima. Doktorska disertacija, Pravni fakultet, Zagreb.
3. CNBC (2018.), Deutsche Bank shares hit a record low as it gets drawn into the Danske scandal, preuzeto s: <https://www.cnbc.com/2018/11/20/deutsche-bank-shares-hit-a-record-low-danske-scandal.html>
4. DW (2020.), Deutsche Bank: Kuća od papira i skandala, preuzeto s: <https://www.dw.com/hr/deutsche-bank-ku%C4%87a-od-papira-i-skandala/a-55016746>
5. Europol (2021.), Money laundering [baza podataka], preuzeto s <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/economic-crime/money-laundering>
6. Glavina, M., i Šimić Banović, R. (2017.), Terorizam: Kontekst, financiranje i ekonomske posljedice. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 51(102), 41-65
7. HNB (2021.), Sprečavanje pranja novca i financiranja terorizma, [baza podataka], preuzeto 11. Kolovoza 2021. s <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/sprecavanje-pranja-novca-i-financiranja-terorizma>
8. Katusić-Jergović, S. (2007.), Pranje novca (pojam, karakteristike, pravna regulativa i praktični problemi). *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 14, broj 2/2007, 619-642
9. Lilley, P. (2006.), *Dirty dealing: the untold truth about global money laundering, international crime and terrorism*. Kogan Page Publishers
10. Palijaš, D., Hržina, D., i Biluš, A. (2017.), Priručnik: Preventivni sustav i kazneni progon pranja novca. *Pravosudna akademija*, Zagreb, 1-44
11. *Poslovni dnevnik* (2008.), Najveće češko pranje novca, preuzeto s: <https://www.poslovni.hr/trzista/najvece-cesko-pranje-novca-94904>
12. Reuters (2018.), Explainer: Danske Bank's 200 billion euro money laundering scandal, preuzeto s: <https://www.reuters.com/article/us-danske-bank-moneylaundering-explainer/danske-banks-200-billion-euro-money-laundering-scandal-idUSKCN1NO10D>

13. Savona, E., (2000.), Responding to Money Laundering: International Perspectives, Harwood Academic Publishers, Amsterdam
14. Šušnjara, D. (2017.), Politika straha i terorizam: komparativna analiza protuterorističkih strategija Europske unije i Sjedinjenih Američkih Država. Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira, 20(39-40), 147-166
15. The Council of Europe (2020.), Committee of Experts on the Evaluation of anti-money laundering measures and the financing of terrorism (MONEYVAL) – Annual Report for 2020
16. The Financial Action Task Force (2021.),
17. The Institute of Internal Auditors (2020.), Globalne perspektive i uvidi: Model tri linije – Važan alat za uspjeh svake organizacije, online, preuzeto 9. kolovoza 2021. s: <https://global.theiia.org/knowledge/Pages/Global-Perspectives-and-Insights.aspx>
18. Tkalac Verčić, A., Sinčić Ćorić, D., i Pološki Vokić, N. (2010.), Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: kako osmisлити, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje, MEP doo, Zagreb
19. Ured za sprječavanje pranja novca (2018.), Godišnje izvješće o radu Ureda za 2017. godinu, preuzeto 10. rujna 2021. s <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143>
20. Ured za sprječavanje pranja novca (2019.), Godišnje izvješće o radu Ureda za 2018. godinu, preuzeto 10. rujna 2021. s <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143>
21. Ured za sprječavanje pranja novca (2020.), Godišnje izvješće o radu Ureda za 2019. godinu, preuzeto 10. rujna 2021. s <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143>
22. Večernji list (2020.), Zaba treba platiti ogromnu kaznu: Evo koliko su druge banke plaćale zbog pranja novca, preuzeto s <https://www.vecernji.hr/biznis/zaba-je-nedavno-kaznjena-zbog-strasnog-propusta-ali-postoji-niz-apsurda-u-toj-sferi-prekrsaja-1444239>
23. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Narodne Novine br 108/17, 39/19 (2017.)
24. Zirojević, A. (2017.), Specifičnosti pranja novca u bankarskom sektoru. Pravo-teorija i praksa, 34(7-9), 16-26.

POPIS SLIKA

Slika 1: Primjer pranja novca kroz kupnju nekretnina.....	8
Slika 2: Sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj	23

POPIS TABLICA

Tablica 1: Ključni pokazatelji o radu Ureda za sprječavanje pranja novca u Republici Hrvatskoj za 2017. godinu	10
Tablica 2: Ključni pokazatelji o radu Ureda za sprječavanje pranja novca u Republici Hrvatskoj za 2018. godinu	11
Tablica 3: Ključni pokazatelji o radu Ureda za sprječavanje pranja novca u Republici Hrvatskoj za 2018. godinu	12
Tablica 4: Broj zaprimljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama po obveznicima (prijaviteljima) u 2018. i 2019. godini	20

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Godine radnog staža u banci	30
Grafikon 2: Upoznatost s pojmom pranja novca	31
Grafikon 3: Upoznatost s mehanizmima sprječavanja pranja novca	31
Grafikon 4: Stavovi o prisutnosti pranja novca u Republici Hrvatskoj	32
Grafikon 5: Upoznatost sa slučajevima pranja novca u Republici Hrvatskoj	32
Grafikon 6: Razina obrazovanja o tematici sprječavanja pranja novca?	33
Grafikon 7: Korištenje mjera za sprječavanje pranja novca	33
Grafikon 8: Stavovi o procedurama za sprječavanje pranja novca u dnevnim zadacima službenika	34
Grafikon 9: Stavovi o nadležnosti za provođenje mjera za sprječavanje pranja novca	34
Grafikon 10: Stavovi o ozbiljnosti pristupa u potencijalnim situacijama pranja novca	35
Grafikon 11: Stavovi o adekvatnosti suranije između banaka i Ureda za sprječavanje novca	35
Grafikon 12: Stavovi o pravovremenom otkrivanju slučaja pranja novca	36
Grafikon 13: Stavovi o pojavnosti pranja novca u Republici Hrvatskoj.	36
Grafikon 14: Stavovi o adekvatnoj zastupljenosti tematike pranja novca u javnosti	37

ŽIVOTOPIS

Ime i prezime: Vjekoslav Ivan Lovrić

Datum rođenja: 20. listopad 1997. godine

Adresa: Kačićeva 1, 10 000 Zagreb, Republika Hrvatska

E-mail: vjekoslav-ivan.lovric@finance.hr

RADNO ISKUSTVO

09/2020 – 06/2021 **UniCredit Group – Zagrebačka Banka**

- Intern u odjelu Investicijskog bankarstva
- Istraživanje tržišta u različitim sektorima i podsektorima
- Rad na informativnim memorandumima za prodajne strane na tržištu dionica, kredita i depozita, analiza financijskih izvještaja
- Izrada roadshow prezentacije za IPO istaknute ICT tvrtke

01/2020 – 04/2020 **Ernst & Young d.o.o. Zagreb**

- Intern u odjelu revizije
- Detaljno testiranje pojedinačnih stavki u financijskim izvještajima, poput novca i novčanih ekvivalenata, potraživanja i obveza
- Pomaganje u pripremi financijskih izvještaja, pregledavanje financijskih izvještaja

OBRAZOVANJE

9/2016 – danas **Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**

- Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Poslovne ekonomije
- Smjer: Računovodstvo i revizija

09/2012-06/2016 **VII. Gimazija Zagreb**

- Srednja stručna sprema

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI

09/2019 – danas **Aktivni član studentske udruge Financijski klub**

OSTALO

Jezici: hrvatski
engleski
nizozemski
talijanski

IT vještine: MS Office, Bloomberg, Mergermarket, PitchBook, Crunchbase, Euromonitor

Hobi: čitanje, timski sportovi, boks, putovanja, nove tehnologije, ulaganja u kriptovalute i dionice

Vozačka dozvola: B kategorija